

ANKASAM bülten

4 Eylül 2022
SAYI: 2022/35

Güç mücadelesinin
diğer adı: 'Koridorlar'
ve 'Kenar Kuşak'

06

AB'nin Rus Vatandaşlarına Yönelik
Vize Kısıtlamaları

09

Rusya, Çin ve Hindistan
Aynı Tatbikatta:
Vostok-2022

İÇİNDEKİLER

ANKASAM BAKIŞ

- 03** Güç mücadelesinin diğer adı: 'Koridorlar' ve 'Kenar Kuşak'
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

ANKASAM ANALİZ

- 06** AB'nin Rus Vatandaşlarına Yönelik Vize Kısıtlamaları
Cemre Çağla ATAMER
- 12** Bosna Hersek'te Yaklaşan Seçimler ve Dayton Rejimi'nin Geleceği
Dr. Çağdaş DUMAN
- 18** Bulgaristan'ın Doğalgazda Değişen Tutumu
Elif TEKTAŞ
- 23** İç ve Dış Dinamikler Çerçevesinde Kosova-Sırbistan Gerilimi
Dr. Doğacan BAŞARAN
- 29** Pelosi'nin Tavyan Ziyareti Üzerinden Hindistan'ın Stratejik Özerklik Tercihine Bakış
Dr. Kadir Ertaç ÇELİK
- 35** Çin'in Tayvan'daki Kırmızı Çizgileri Neler Olabilir?
Dr. Cenk TAMER
- 41** Karadağ ve Sırp Ortodoks Kilisesi: Bir Kimlik ve Egemenlik Meselesi
Mustafa ÇUHADAR
- 09** Rusya, Çin ve Hindistan Aynı Tatbikatta: Vostok-2022
Perizat RISBEKKIZI
- 15** Rusya-Ukrayna Savaşı ve Artan Nükleer Riskler
Dr. Emre OZAN
- 21** Kırım'da Yaşanan Patlamalar ve Rusya'nın Güvenlik Zafiyeti
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 26** Kosova ve Tayvan Krizleri Bağlamında Çin-Sırbistan İlişkileri
Cemal Ege ÖZKAN
- 32** Ukrayna Savaşı'nın Gölgesinde Rusya'nın Askeri Güç Gösterisi: Vostok-2022 Tatbikatı
Dr. Doğacan BAŞARAN
- 38** Enerji Piyasalarının Yükselen Yıldızı: Afrika
Elif TEKTAŞ

BASINDA ANKASAM

- 45** Medya

DERGİLER

- 48** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

ANKASAM BAKIŞ

Güç mücadelesinin diğer adı: 'Koridorlar' ve 'Kenar Kuşak'

21. yüzyıl, kara ve deniz güçleri arasında her geçen gün derinleşen ve genişleyen bir jeopolitik güç mücadelesine şahit oluyor. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına damgasının vuran ve İngiltere ile özdeşleşen "Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluk" hedefi, halihazırda gücü elinde bulunduran ve buna aday ülkeleri bir kez daha karşı karşıya getirdi. Deniz aşırı güçler ile kara güçleri arasındaki bu güç mücadelesinin seyrini "kenar kuşak" ve "koridorlar" belirleyeceğe benziyor. Ukrayna'dan Tayvan'a uzanan

mevcut ve potansiyel jeopolitik depremler bunun en önemli göstergesi.

Söz konusu hat, hiç kuşkusuz kara ve deniz hakimiyetinin yanında kenar kuşağı esas alan jeopolitik düşüncelerin, teoriden pratiğe hızlı bir şekilde geçişini gösteriyor. Bu bağlamda, özellikle Çin ve son dönemde kısmen de olsa Rusya olmak üzere, söz konusu güçlerin deniz ticaret filoları ve donanmalarını güçlendirmeye paralel, su yollarını/güzergahlarını da kontrole

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL
ANKASAM Başkanı

yönelik artan hamleler ve bu kapsamda yayımladıkları stratejik belgeler, doktrinler oldukça dikkat çekici. Bundan ötürü kara güçleri kadar, deniz güçlerinin de statülerini ve hatta bekalarını ciddi manada sarsacak çok boyutlu-hedefli bir jeopolitik reketle karşı karşıyayız.

“Dünya Adası” (Afro-Avrasya) dışında, kutupları ve okyanuslarla birlikte denizlerin yeniden paylaşımını, dolayısıyla da yeni bir dünya siyasi haritasını esas alan bu süreçte uluslararası ortamdaki “kaygan zemin” ve aktörler arasındaki “kaypak ilişkiler”, her geçen gün yerini yeni ittifaklar ya da güçlü stratejik iş birliklerine bırakacağı benziyor, tıpkı Birinci Dünya Savaşı öncesinde yaşadığı gibi. Burada dikkati çeken en önemli hususlardan biri ise Birinci ve İkinci Dünya Savaşı’nın kaybedenlerinin yeni süreçte oynayabilecekleri belirleyici/tayin edici rol ve sömürgecilik/ hegemonya mücadelesinde geç kalmış, uluslararası siyasete geç de olsa güçlü bir şekilde dönme eğilimi gösteren “Tarihi İmparatorluklar”.

Çin’in kuşatılması ve yıpratılması kadar, Çin’in Hint-Pasifik’i içine alan “çıkış/huruç” ve “hegemonya inşa” projesi de akamete uğratılmak ve Çin ile özdeşleştirilmeye çalışılan “Asya Çağı/Meydan Okuması” başarısızlığa mahkûm edilmek isteniyor.

Koridorları kontrol eden dünyaya hükmedecek

Dolayısıyla artan aktör sayısı, coğrafyayı çok geniş bir alana yaydığı gibi, ilişkiler ağını da karışık bir hale getiriyor. Bu noktada Rusya-Ukrayna Savaşı’nın sadece Doğu Avrupa’yı değil, Arktiklerden başlayıp Hazar hatta Orta Asya’ya kadar uzanan bir hattı hedef aldığını görüyoruz. Burada Doğu Avrupa sadece Avrasya bazlı değil, Arktikler bazlı bir güç mücadelesinin de merkez alanını oluşturuyor.

Rusya’nın ve kısmen Çin’in kuşatılması kadar, bu iki ülkenin yürüttüğü kara ve kıyı bölgelerini esas alan “Kuzey-Güney” ve “Doğu-Batı” koridorlarına da dönük eş zamanlı bir proje uygulanıyor.

“Tayvan Krizi”, Sri Lanka, Tayland, Myanmar ve hatta Pakistan’da yaşanan gelişmeler, Güney Çin Denizi’nden Malakka’ya oradan da Kızıldeniz (Hint-Pasifik) ve Akdeniz’ kadar uzanan deniz koridorları üzerindeki güç mücadelesinin bir parçası olarak karşımıza çıkıyor.

Çin’in kuşatılması ve yıpratılması kadar, Çin’in Hint-Pasifik’i içine alan “çıkış/huruç” ve “hegemonya inşa” projesi de akamete uğratılmak ve Çin ile özdeşleştirilmeye çalışılan “Asya Çağı/Mey-

dan Okuması” başarısızlığa mahkum edilmek isteniyor. ABD’nin Pakistan’a yönelik yeni hamlesini Hindistan politikasından bağımsız düşünmemek gerekiyor. Nihayetinde Hindistan, ABD tek kutupluluğuna meydan okuyan Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve BRICS’in birer üyesi. Her ne kadar Çin ve Rusya ile ortak bir kutup içinde yer almayacak olsa da “Yeni Tarafsızlar/Bağılantısızlar Hareketi”nin liderliği üzerinden, çok kutuplu dünyada yer almayı hedefler görünüyor.

Kissinger yanıtıyor

Bu da bize ABD’nin aslında 11 Eylül sonrası neden Afganistan’a yerleştğini ve buradaki güç projeksiyonu yapma kabiliyetinin verdiği avantajla bölgeyi büyük bir tehlikeli belirsizliğe ittiğini gösteriyor. Dolayısıyla ABD’nin eş zamanlı uygulamaya koyduğu, derinleşme-genişleme eğilimi gösteren Avrupa ve Pasifik merkezli krizler, Henry Kissinger’in Wall Street Journal’daki (WSJ) son röportajında işaret ettiği hususun tam tersine, Washington’un küresel ölçekte bir strateji izlediğine işaret ediyor.

ABD, bu krizler üzerinden stratejik yalnızlığını ortadan kaldırma ya çalıştığı kadar, bu güçler arasındaki mevcut/olası iş birlikleri, ittifaklaşma süreçlerini de sabote etmeye -Almanya-AB/Rusya ve diğerleri örneğinde görüldüğü üzere- kendi ittifakını kurmaya ve daha az maliyetle hegemonyasını rakipsiz kılmaya çalışıyor.

Bu kapsamda ABD, Tayvan kriziyle kenar kuşakta “İkinci Halka” (Dış Hilal) üzerinden başlattığı operasyon ile “Birinci Halka”yı (İç Hilal) da kontrol altına almak istiyor. Bu noktada ABD politikası kenar kuşaktaki “gedikleri” kapatmak, daha da ötesi bir meydan okumaya doğru giden süreci “tehdit” ve doğrudan-dolaylı müdahaleler ve krizlerle engelleyerek bu bölgelerdeki gücünü yeniden tesis etmek istiyor. Almanya merkezli Avrupa Birliği (AB) kadar, başta Pakistan olmak üzere Güney Asya ve Uzak Doğu ülkelerini tekrar kenar kuşağa dahil etme girişimleri bu açıdan dikkatlerden kaçmıyor. Myanmar, Sri Lanka, Tayland’daki son gelişmeleri hatta Japonya ve Avrupa ülkelerinde yaşanan son gelişmeleri bu noktada değerlendirmek gerekir.

İran ekseninde yaşanan hareketlenmeler de ABD açısından sistem dışı görünen diğer ülkelere yönelik operasyonların genişleyerek devam edeceğinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

ABD’nin Yeni Delhi’ye mevcut şartlar altında, bağılantısız/tarafsız da olsa bir üçüncü güç merkezi olma fırsatı vermesi pek müm-

kün görünmüyor. Bu nedenle Hindistan’ın yeni bir stratejiye ihtiyacı var. Yeni Delhi’nin bunun farkına varması, bölgedeki yeni büyük oyunu hiç kuşkusuz bozacaktır. Fakat bunun için öncelikle “stratejik körlüğü” aşması gerekiyor.

Hindistan’ın önündeki zor tercih

ABD’nin Pakistan’a yönelik yeni hamlesini Hindistan politikasından bağımsız düşünmemek gerekiyor. Nihayetinde Hindistan, ABD tek kutupluluğuna meydan okuyan Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve BRICS’in birer üyesi. Her ne kadar Çin ve Rusya ile ortak bir kutup içinde yer almayacak olsa da “Yeni Tarafsızlar/Bağılantısızlar Hareketi”nin liderliği üzerinden, çok kutuplu dünyada yer almayı hedefler görünüyor.

Hindistan’ın ABD, Avustralya ve Japonya’nın da ortak olduğu “Dörtlülük İttifak (QUAD)” içerisinde yer alması ise Çin’in gücünü ve kara-deniz sınırlarında artan tehdidini caydırmaya yönelik bir karşı hamlenin parçası olarak karşımıza çıkıyor. Burada özellikle Himalayalar, Çin-Pakistan ilişkileri ve Hint Okyanusu jeopolitiği Yeni Delhi-Washington hattındaki süreç kadar, ŞİÖ ve BRICS eksenli çok kutuplu dünya arayışında da etkili. Çin’in kısırtılmasına ve saldırgan bir güce dönüşmeye başlamasına paralel olarak Hindistan’ın AUKUS’a üyeliği de bir olasılık olmaktan çıkabilir. QUAD-AUKUS, bölgesel bir NATO inşasında ilk somut adımlar olarak değerlendirilebilir ve bu kapsamda Hindistan’ın müttefikliği ABD açısından birinci derece öneme sahip bir mevzu olarak kendisini gösteriyor. ABD’nin bu noktadaki terminolojik/kavramsal tercihleri de oldukça önemli ipuçları veriyor, örneğin Hint-Pasifik gibi.

Dolayısıyla Hindistan bu yeni jeopolitik denklemde zor bir tercihle karşı karşıya. Ya çok kutupluluğu savunan “Asya İttifakı”nın içinde olacak ya da Almanya ve Japonya gibi kendisine biçilen küresel görünümlü bölgesel güç rolünü oynayacak. ABD’nin Yeni Delhi’ye mevcut şartlar altında, bağılantısız/tarafsız da olsa bir üçüncü güç merkezi olma fırsatı vermesi pek mümkün görünmüyor. Bu nedenle Hindistan’ın yeni bir stratejiye ihtiyacı var. Yeni Delhi’nin bunun farkına varması, bölgedeki yeni büyük oyunu hiç kuşkusuz bozacaktır. Fakat bunun için öncelikle “stratejik körlüğü” aşması gerekiyor.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına damgasının vuran ve İngiltere ile özdeşleşen “Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluk” hedefi, halihazırda gücü elinde bulunduran ve buna aday ülke-

leri bir kez daha karşı karşıya getirdi. Deniz aşırı güçler ile kara güçleri arasındaki bu güç mücadelesinin seyrini “kenar kuşak” ve “koridorlar” belirleyeceğe benziyor. Ukrayna’dan Tayvan’a uzanan mevcut ve potansiyel jeopolitik depremler bunun en önemli göstergesi.

Kenar kuşak-koridorlarda dışı dışı mücadelesi

ABD’nin kenar kuşağı ve koridorları hedef alan bu politikasına karşı Çin ve Rusya’nın taarruz stratejisini benimsedikleri ve bu kapsamda dışı dışı bir mücadeleyi göze aldıkları söylem-eylem bazında her geçen gün kendisini daha net bir şekilde hissettiriyor. Rusya’nın Ukrayna üzerinden karada vermeye başladığı mücadelenin denizler boyutunda da gündeme geleceği son doktrinle birlikte ortaya çıkmış durumda. Çin ve Hindistan dışında Rusya’nın da bir deniz gücü olmaya çalışması (ki, burada Avrupa devletlerinin bazılarının da aynı yönde bir eğilime girdiği görülmektedir) ve bu bağlamda 31 Temmuz 2022’de deklare edilen “Rusya Federasyonu Deniz Doktrini” dikkat çekici. Bu husus, bir kez daha ifade etmek gerekirse, güç mücadelesinin “Deniz Koridorları” ve “Kenar Kuşak” dışında, başta Arktik olmak üzere kutuplar, okyanuslar ve deniz alanlarına yayılacağına da işaret ediyor.

Sonuç olarak, batıdan doğuya, kuzeyden güneye çok daha geniş bir coğrafyada yeni bir jeopolitik denklem-denge inşası söz konusu ve sürecin geleceği bir kez daha bu koridorları kimin kontrol edeceğine bağlı. Burada özellikle Kuşak-Yol ile ön plana çıkan ve sadece İpek Yolu’nu değil, Baharat Yolu gibi tarihi ve yeni/modern koridorları da içine alan daha büyük bir oyun-meydan okumayla karşı karşıyayız. ABD liderliğindeki Batı dünyası açısından denizlere dayalı hakimiyetin son bulmasıyla eş değer görülen bu süreç, hegemonyanın Doğu-Batı bağlamında el değiştirmesi anlamını taşıyor. Her iki taraf açısından da “Dünya Adası” ve Arktikler dahil çevresini esas alan güç mücadelesinin önümüzdeki süreçte daha da şiddetlenmesi ve iç denizleri de kapsayan, Avrasya’nın derinliklerine doğru bir seyir izlemesi hiç de sürpriz olmayacaktır. Zira sürecin geleceğini büyük ölçüde belirleyecek olan bu merkez coğrafya ve buradaki “ötekiler” olacaktır.

Bu yazının orijinali, 31.08.2022 tarihinde Anadolu Ajansı’nda yayınlanmıştır.

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/guc-mucadelesinin-diğer-adi-koridorlar-ve-kenar-kusak/2673536>

ANKASAM ANALİZ

AB'nin Rus Vatandaşlarına Yönelik Vize Kısıtlamaları

Bazı Avrupa Birliği (AB) üye ülkeleri, Rus vatandaşlarına yönelik vize kısıtlamaları getirilmesi yönündeki taleplerin ulusal seviyeden birlik düzeyine çıkarılmasını her geçen gün daha yüksek sesle talep etmektedir. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu Sözcüsü Anitta Hipper, AB üye devletlerinin Rus turistler için vizelerin sınırlandırılması konusunda, koordineli bir şekilde hareket edilmesi gerektiğini dile getirmiştir.[1] Hipper'a göre Brüksel, Rusya'ya koordineli bir

şekilde yanıt vermeyi kolaylaştırmak istemekte ve bu amaçla üye ülkelerle siyasi ve teknik düzeyde müzakere etmektedir. Hipper, temel hedeflerinin, alınan önlemlerin koordine edilmesini sağlamak ve Avrupa ülkelerini teşvik etmek olduğunu ifade ederek, insani durumlarda vize verilmesinin AB genelinde korunması gerektiğini bir kez daha hatırlatmıştır.[2] Ayrıca konunun 30-31 Ağustos 2022 tarihlerinde Prag'da yapılacak AB Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda

Cemre Çağla ATAMER
ANKASAM
Avrasya Araştırma
Asistanı

görüüleceğini de söylemiştir.[3]

Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski ise 9 Ağustos 2022 tarihinde Batılı ülkelere Rusların girişini yasaklama çağrısında bulunmuştur. Rusların "felsefelerini değiştirene kadar kendi dünyalarında yaşamaları" gerektiğini belirtmiştir.[4] Fakat Zelenski'nin açıklaması, savaşı Rusya halkına yüklemektir. Ancak nüfusu 144 milyon olan Rus halkının tamamının devleti desteklemesi imkansızdır. Lakin Zelenski, bahse konu olan açıklamasıyla ibreyi yanlış yöne çeviriyor gibi görünmektedir.

Öte yandan Rus vatandaşlarının Avrupa ülkelerinde propaganda ya da casusluk faaliyetleri yürütme potansiyeli de hesaba katılmaktadır.Öyle ki; 21 Ağustos 2022 tarihinde Arnavutluk'ta casusluk yaptıkları iddiasıyla dört Çek, iki Rus ve bir Ukraynalı tutuklanmıştır. Bu şahıslar, Arnavutluk'un güneyindeki Poliçan'da bir silah fabrikası yakınında fotoğraf çekerken yakalanmıştır.[5] Bu gibi olaylarla daha fazla karşılaşılması ihtimal dahilindedir.

Avrupa Komisyonu'na göre Rusya, Schengen vize başvuruları için en büyük kaynak ülkelerden biridir. Öyle ki; Ruslar, Covid-19 salgınından önce tüm Schengen vize başvurularının %24'ünü oluşturmuştur. Ayrıca 2019 yılında Schengen vizesi verme işlemi sadece üç iş günü sürerken; bu süre son dönemde iki hafta veya daha uzun sürmektedir.[6]

Rus vatandaşlarına turist vizesinin yasaklanması gerektiği konusunda aktif tartışmalar devam ederken; AB, bu yasakla Moskova üzerindeki baskıyı artırmayı ve Rusya'nın Ukrayna'da 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan "özel askeri operasyonuna" son vermeyi ummaktadır. Veriler ise böylesi bir yasağın Rusya halkı için önemli bir kayıp olacağına işaret etmektedir. AB, muhtemelen bir yandan Rus vatandaşlarının Schengen Bölgesi'nde Moskova yönetiminin lehine faaliyet göstermelerini engellemeyi hedeflerken; diğer taraftan halktan siyasi elitlere uzanan bir baskının oluşmasını istemektedir.

Avrupa Konseyi tarafından 2022 yılının Temmuz ayında kabul edilen yedinci yaptırım paketinin bir parçası olarak yasakla ilgili bir karar taslağı görüşülmek üzere sunulmuştur. Zaten savaşın başlamasından kısa süre sonra; yani 26 Şubat 2022 tarihinde AB, Rusya'yla kolaylaştırılmış vize rejimini askıya almıştır. Fakat bu dönemde Avrupa Komisyonu, AB normlarına aykırı olduğu için Ruslar için Schengen turist vizelerinin tamamen yasaklanmasını reddetmiştir.[7] Dolayısıyla 2022 yılının Ağustos ayında yapılacak görüşmede böylesi bir yasağın çıkması AB normlarına aykırı olacak ve Avrupa Komisyonu'nun önceki ifadeleriyle çelişecektir.

Baltık ülkeleri, Çekya, Belçika ve Danimarka dahil olmak üzere çeşitli devletler, Ukrayna'da savaşın başlamasının ardından Ruslar için belirli türdeki giriş belgelerinin işlenmesini sınırlandırmış veya durdurmuştur. Letonya, Litvanya ve Çekya ise AB düzeyinde Rusya'dan gelen turistlere vize verilmesinin yasaklanması çağrısında bulunmuştur. Finlandiya, Ruslara verilen vizelerin %90 oranında azaltılacağını duyururken; Letonya, Estonya ve Litvanya da benzer kararlar almıştır. Zaten Litvanya, Rus vatandaşlarına vize vermeyi kısıtlayan ilk ülkelerdendir. [8] Bu devletlerin kararlarında Rusya'ya sınır komşusu olmalarının da etkisi vardır.[9] Yani Schengen Bölgesi ülkelerinden Letonya, Litvanya, Estonya, Çekya, Danimarka, Norveç ve Polonya, Rus turistlere yasak uygulanmasını destekleyen ülkelerdir.[10] Buna karşılık Almanya, turistlerin ve göçmenlerin çoğunun Rusya'daki mevcut rejimi desteklemedikleri için ülkeden kaçtığını belirterek, böylesi bir uygulamayı desteklememektedir.[11]

Covid-19 salgınının yoğun olduğu dönemde getirilen geçici seyahat yasaklamaları haricinde böylesi bir kısıtlama alışıldık bir durum değildir. Yasağın onaylanması, pek olası görünmese de Avrupa'yı daha da köşeye sıkıştıracak bir hamle olabilir. Halihazırda Kuzey Akım-1 Boru Hattı üzerinde "bakım" çalışmaları yapılması, bölge genelinde "soğuk bir kışın" yaşanacağı beklentisini arttırmaktadır. Bu durumda Rusya'nın vize yasağına tepkisi, yine enerji üzerinden gelecektir.

Yasak, elbette Rusya'da da toplumsal huzursuzluğa ve hatta yasadışı yollardan Avrupa'ya giriş faaliyetlerinin artmasına yol açabilir. Batısındaki ülkelerin çoğu üzerinden seyahat edemeyen Rusların başta Belarus olmak üzere Kazakistan, Moğolistan, Çin ve Gürcistan gibi komşu ülkeler üzerinden yurtdışına çıkmaya çalışacakları öngörülebilir. Bu ise yasadışı faaliyetlerin artmasına ve bölgede güvenlik dinamiklerinin olumsuz etkilenmesine sebebiyet verebilir.

Sonuç olarak, AB'nin vize yasağını onaması, olumlu değil; olumsuz bir ortam yaratabilir. Vize, her ne kadar diplomatik ilişkiyi ve bir sözleşmeyi ifade etse de olası yasaklama kararı, Moskova yönetiminden ziyade; Rus halkını hedef alacaktır. Bu da Rus toplumundaki Avrupa karşıtlığını arttırabilir. Dahası böylesi bir yasak, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Avrupa'nın ırkçılığı argümanı üzerinden şekillenen söylemlerini teyit edici bir etki yaratabilir. Yani savaşı bitiren değil; uzatacak bir netice ortaya çıkabilir. Tüm bunlara ek olarak mevcut durumda Avrupa'da yaşayan Ruslar ile yaşadıkları ülkelerin halkları arasındaki tansiyonun yükselmesi de mümkündür. Dolayısıyla birlik açısından olası yasak kararının rasyonel olmadığı söylenebilir. Üstelik yasağın AB'nin uluslararası alandaki imajına ters düşeceği de öne sürülebilir.

[1] "EU to Discuss Visa Restrictions for EU Citizens at End of August", News.am, <https://news.am/eng/news/716580.html>, (Erişim Tarihi: 21.08.2022).

[2] Aynı yer.

[3] Aynı yer.

[4] "Zelensky Calls on West to ban all Russian Travelers", Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/08/ukraine-zelensky-interview-ban-russian-travelers/>, (Erişim Tarihi: 21.08.2022).

[5] "Four Czechs, Two Russians, Ukrainian Arrested for Alleged Espionage in Albania", Euronews, <https://www.euronews.com/2022/08/21/two-russians-ukrainian-arrested-for-alleged-espionage-in-albania>, (Erişim Tarihi: 21.08.2022).

[6] "EU Looks to Russian Tourist Visa Ban as Means to Help End Ukraine War", Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/eu-looks-to-russian-tourist-visa-ban-as-means-to-help-end-ukraine-war/2662744>, (Erişim Tarihi: 22.08.2022).

[7] Aynı yer.

[8] "These EU&Schengen Countries Support an Entry Ban on Russian Tourists So Far", Schengen Visa Info, <https://www.schengenvisainfo.com/news/these-eu-schengen-countries-support-an-entry-ban-on-russian-tourists-so-far/>, (Erişim Tarihi: 22.08.2022).

[9] "Russians Scramble for Visas as EU Mulls Travel Restrictions", The Moscow Times, <https://www.themoscowtimes.com/2022/08/16/russians-scramble-for-visas-as-eu-mulls-travel-restrictions-a78570>, (Erişim Tarihi: 21.08.2022).

[10] "These EU&Schengen...", a.g.m.

[11] "European countries introduce bans on the movement of Russians", Visit Ukraine, <https://visitukraine.today/blog/725/european-countries-introduce-bans-on-the-movement-of-russians>, (Erişim Tarihi: 23.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Rusya, Çin ve Hindistan Aynı Tatbikatta: Vostok-2022

Son zamanlarda askeri ve politik gerginliklerin küresel düzeyde arttığı görülmektedir. Bu nedenle de devletler çeşitli tatbikatlar vesilesiyle ordularını ve donanmalarını hazır tutmaya özen göstermektedir. Dahası artık tatbikatların doğası da değişmektedir. Geçmişte genellikle stratejik mesajlar vermeyi amaçlayan sembolik tatbikatlar yapılırken; günümüzde teknik olarak daha yüksek düzeydeki askeri harekât hazırlıkları denenmektedir.

Rusya'nın rutin askeri tatbikatlarına bakıldığında, her yıl periyodik olarak Eylül ayında ülkenin stratejik bir bölgesinde tatbikat düzenlendiği ifade edilebilir. Bunlardan biri de dört yıl arayla düzenlenen Vostok Tatbikatları'dır. Nitekim Vostok-2022'nin 30 Ağustos-5 Eylül 2022 tarihlerinde Çin ve Japonya'ya yakın olan Doğu Askeri Bölgesi'nde gerçekleştirileceği açıklanmıştır. Tatbikatın Kuril Adası da dahil olmak üzere 13 askeri eğitim alanını içerecek şekilde planlandığı belirtilmektedir. Bu tatbikata Çin, Hindistan, Moğolistan, Tacikistan ve Belarus'un

Perizat RISBEKKIZI
ANKASAM Orta Asya Araştırma Asistanı

da katılacağı açıklanmıştır. Belirtmek gerekir ki; Çin, 2018 yılında düzenlenen Vostok-2018'e de katılmıştır. 17 Ağustos 2022 tarihinde de Çin Savunma Bakanlığı, Vostok-2022'de Çin Ordusu'nun yer alacağı bilgisini doğrulamıştır.[1]

Mevzubahis tatbikat, batısında Ukrayna'yla savaşan Rusya'nın doğusunda da savaşa hazır olduğu mesajını vermesini amaçlamak-tadır. Aynı zamanda tatbikat, Tayvan Krizi bağlamında Asya-Pasifik bölgesindeki güncel gelişmeler nedeniyle de oldukça mühimdir. Zira Rusya'nın bu tatbikat vesilesiyle Doğu Asya'daki rolünü ortaya koymayı hedeflediği söylenebilir. Böylece Kremlin, ülkenin doğusundan gelebilecek çeşitli tehditlere yanıt verebilecek kapasitede olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bilindiği gibi Asya-Pasifik bölgesinde büyük ölçüde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve müttefiklerinin etkisi ön plana çıkmakta ve bu devletler, Çin'e yönelik bir çevreleme stratejisi uygulamaktadır. Dahası Japonya'nın askeri kapasitesini hızlı bir şekilde geliştirme arzusu, bölgenin bir kriz ve çatışma alanına dönüşebileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle de Moskova açısından bu tarz tatbikatların amacı, Rusya'ya yapılabilecek bir saldırının maliyetlerini rakiplerine göstermek ya da bir diğer ifadeyle Kremlin'in caydırıcılığını hatırlatmaktır.

Öte yandan Rusya, Doğu Askeri Bölgesi'nin nüfus, altyapı ve kapasite bakımından savaş esnasında birtakım problemlerin yaşanabileceği bir coğrafya olduğunun farkındadır. Örneğin Merkez Askeri Bölgesi'ne destek sağlaması kolaydır; fakat askeri altyapının yetersizliği, iklim hattının uzaması ve bölgede Batı'ya siyaseten daha yakın konumlanan ülkelerin varlığı nedeniyle Kremlin, doğu sınırlarında oluşabilecek risk ve tehditlere hazırlıksız yakalanmaması gerektiğini düşünmektedir.

Batı'nın ve özellikle de ABD'nin bölgede artan etkisi düşünüldüğünde, Çin Ordusu'nun Vostok-2022'ye katılmasının güçlü bir mesaj barındırdığı ifade edilebilir. Dolayısıyla iki ülke, Batı'ya karşı beraber hareket ettikleri yönünde verdikleri mesajı, askeri işbirliğiyle de teyit etme kararlılığı içerisinde.

Rusya açısından Çin'in askeri tatbikatlara katılması, Batı'yla olan gerginliğe rağmen Moskova'ya uygulanan diplomatik veya askeri izo-lasyonun başarılı olmadığını gösterecek bir gelişmedir. Zira iki devletin çıkarlarının orta ve uzun vadelerde çakışacağı öngörülse de hem Rusya hem de Çin, ABD ve müttefiklerine karşı birlikte hareket etmeyi sürdürmektedir.

Çin için ise bu tarz tatbikatlar, Rus Ordusu'nun modern savaş koşullarında elde ettiği deneyimlerden yararlanmak için mühim bir fırsattır. Zira Çin Ordusu'nun en önemli dezavantajı, savaş tecrübesinden yoksun olmasıdır. Çünkü Çin, 1979 yılında Vietnam'la yaşadığı sınır savaşından beri gerçek bir savaşla yüzleşmemiştir. Üstelik 1990'lı yıllardan itibaren Çin, ordusunu modernize etmeye yönelik büyük yatırımlar yapmasına rağmen Çin Ordusu'nun yetkinliği henüz test edilmemiştir. Bu yüzden de Pekin yönetimi, tatbikatların içeriğini analiz ederek kendi askeri kapasitesine dair birtakım sonuçlar çıkarabilir. Ayrıca Vostok-2022 gibi büyük ölçekli tatbikatlar, Tayvan özetinde artan gerilim nedeniyle de Çin için son derece önemlidir.

Söz konusu tatbikatın Çin'e sağlayacağı bir başka avantaj ise Hindistan Ordusu'nun da Vostok-2022'de yer almasıdır. Böylece Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) önemli gücü savunma ve güvenlik politikalarında birlikte hareket ettikleri mesajını verecektir. Bu da ŞİÖ'nün etkisinin artması anlamına gelecektir. Elbette bu durum, ŞİÖ'nün çok daha güçlü bir blok olarak algılanmasına vesile olacaktır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; Hindistan Ordusu'nun Vostok-2022'ye katılması oldukça ilginçtir. Zira Hindistan, Çin'e karşı Batı'ya yakınlığıyla öne çıkan bir aktördür. Hatta Pekin-Yeni Delhi hattında ciddi sınır ihtilafları vardır. Örneğin 2020 yılında Hindistan'ın Ladakh Bölgesi'nin Galwan Vadisi'ndeki Fiili Kontrol Hattı üzerinde çatışmalar yaşanmış ve iki taraf da sınıra asker yığmıştır. Sınır meselesinde taraflar arasında yürütülen müzakereler de henüz çözülebilmemiş değildir. Üstelik Çin ile Hindistan arasındaki tartışmalı sınıra yalnızca 100 km uzakta ABD ile Hindistan'ın 2022 yılının Eylül ayında tatbikat yapacağı açıklanmıştır. Buna rağmen Hindistan'ın Vostok-2022'de Çin'le beraber yer alması son derece dikkat çekici bir gelişmedir. Burada Rusya faktörü etkili olmaktadır. Nitekim Moskova ile Yeni Delhi arasında kuvvetli bağların bulunduğu bilinmektedir.

Öte yandan Çin'le yaşadığı tüm sorunlara rağmen Hindistan, Pekin'in tepkisini çekmemeye çalışmaktadır. Örneğin ABD'nin isteğine rağmen QUAD'a askeri bir anlam yüklenmesine karşı çıkmaktadır. Buna ek olarak Yeni Delhi, BRICS ve ŞİÖ çerçevesinde Çin'le yan yana

gelmektedir. Dolayısıyla Hindistan'ın Vostok-2022'ye katılması, güçlü bir mesajı barındırmaktadır. Bu durum, Hindistan'ın dış politikasındaki stratejik özerklik arayışlarıyla da uyumludur. Aynı zamanda Yeni Delhi, bu adımları sayesinde Batı'nın yaptırım baskısına maruz kalması durumunda Rusya ve Çin'le yakınlaşabileceği mesajını da vermektedir.

Pekin ise Hindistan'ın ABD'yle yakınlaşmasını önlemek ya da en azından belirli bir seviyede kalmasını sağlamak amacıyla Yeni Delhi-Moskova hattındaki işbirliğinin gelişmesinden memnuniyet duymaktadır. Dolayısıyla Rusya'nın Çin-Hindistan ilişkilerinde dengeyi sağlayan bir aktör olarak konumlandığı iddia edilebilir. Söz konusu denge, Vostok-2022'ye hem Çin'in hem de Hindistan'ın davet edilmesi hamlesiyle bir kez daha teyit edilmiştir. Nitekim taraflardan birinin davet edilip; diğerinin yok sayıldığı bir senaryo, iki aktörün de tehdit algısını derinleştirecek bir süreç hizmet edebilir. Özellikle de Rusya ile Çin'in ortak tatbikatında Hindistan'ın yer almaması halinde, Yeni Delhi'nin bu tatbikatın kendisine karşı yapıldığını düşünmesi olasıdır. Bu da Hindistan'ın ABD'yle ilişkilerini geliştirmesine yol açabilir. Moskova, Yeni Delhi'yi de davet ederek söz konusu olasılığın önüne geçmiştir.

Kısacası son yıllarda devletler tarafından düzenlenen tatbikatların mahiyeti değişmiş ve hem bu tatbikatların askeri kapasitesi artmış hem de verilen mesajların stratejik niteliği çok daha fazla ön plana çıkmıştır. Bu yüzden de uluslararası politikada "tatbikatlar diplomasisi" denilebilecek bir süreç başlamıştır. Bu süreçte devletler, ittifak ilişkilerine dair mesajlar vermekte ve gerekirse savaşabileceklerini göstermektedir. Bu anlamda tatbikatlar, uluslararası ilişkilerde yaşanan sorunların müzakerelerle çözülmemesi halinde ortaya çıkabilecek sonuçlara dair de mühim ipuçları barındırmaktadır.

Sonuç olarak Vostok-2022 vesilesiyle Rusya, Doğu Asya özelindeki çıkarlarını korumak için gerekirse savaşabileceği ve aynı anda iki cephele bir savaşı yürütebileceğini belirten bir güç gösterisi yapmaktadır. Lakin verilen tek mesaj, bu değildir. Moskova, söz konusu tatbikat üzerinden müttefiklik ilişkilerini ön plana çıkarmakta ve uygulanan yaptırımlara rağmen yalnız olmadığını ortaya koymaktadır. Çin ile Hindistan'ı bir araya getirmesi ise göz ardı edilemeyecek bir gelişmedir.

[1] "Китай примет участие в российских учениях «Восток-2022»", RBC RU, <https://www.rbc.ru/politics/17/08/2022/62fcc1209a79473841d65a7d>, (Erişim Tarihi: 18.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Bosna Hersek'te Yaklaşan Seçimler ve Dayton Rejimi'nin Geleceği

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti, Josip Broz Tito'nun ölümünden sonra artan etnik çekişmeler, ekonomik bunalımlar ve Doğu Avrupa'daki güç dengelerinin değişmesi nedeniyle yaklaşık 20 yıl süren kanlı bir süreç yaşamış ve yedi ayrı ülkeye bölünmüştür.

Söz konusu bölünmede en sancılı süreç, Bosna Hersek'in kuruluş döneminde cereyan etmiştir. Bu dönemde Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM), Bosna Hersek'in bağımsızlığı için referandum yapılmasını önermiştir. 1992 senesinde yapılan ve Sırların boykot ettiği halk oylamasına katılanların ezici çoğunluğu ise Bosna Hersek'in bağımsızlığı

yönünde oy kullanmıştır. Ancak bu referandum, bölgedeki etnik ve dini fay hatlarını tetikleyerek bir iç savaşın fitilini ateşlemiştir.

Aynı yıl Bosna Hersek'in hem AB hem de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından tanınmasıyla, Sırlardan oluşan federal ordu ile Boşnaklar arasında kanlı olaylar yaşanmıştır. Dayton Görüşmeleri'nin başladığı bir dönemde Sırp Ordusu, görüşmelerde avantaj kazanmak için Sırp Bayramı arifesinde Srebrenitsa'ya saldırmış ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki en büyük katliam olan "Srebrenitsa Katliamı" gerçekleşmiştir.

Dr. Çağdaş DUMAN

14 Aralık 1995 tarihinde imzalanan Dayton Barış Anlaşması, her ne kadar iç savaşı sonlandırmış olsa da Bosna Hersek halkının ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmıştır. Bu antlaşma, Bosna Hersek'te zayıf bir merkezi otoritenin ve hantal bir devlet aygıtının oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Covid-19 salgını sürecinin getirdiği ağır ekonomik koşullar ise başta Balkan coğrafyası olmak üzere, merkezi otoritenin zayıf olduğu coğrafyaları, sistem kriziyle karşı karşıya bırakmıştır. Bosna Hersek de mevcut kozmopolit yapısı ve dünyada ikinci bir örneği olmayan Dayton Düzeni'yle bu krizi en yakından hissedenden devletlerin başında gelmektedir. Ülkedeki Sırp Entitesi ile Boşnaklar arasındaki etnik ve dini fay hatları, dış müdahalelere adeta davetiye çıkarmaktadır.

Diğer yandan AB, Bosna Hersek seçim yasasında birtakım değişiklikler yapılmasını ve Dayton Anlaşması'nın revize edilmesini önermektedir. 2 Ekim 2022 tarihinde yapılacak seçimlere de bu tartışmaların gölgesinde gidilmektedir.

Dayton Düzeni

Dayton Barış Antlaşması vesilesiyle ülke içerisinde Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Entitesi olmak üzere iki özerk bölge kurulmuştur. Çoğunlukla Boşnak ve Hırvat kökenlilerin yaşadığı Bosna Hersek Federasyonu, ülkenin yüzölçümünün %51'ini; Sırların yaşadığı bölge ise %48'ini oluşturmuştur. Buna ek olarak ülke topraklarının %1'ini de herhangi bir entiteye bağlı olmayan ve özerk bir hükümeti bulunan Brčko bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca "Doğu Slavoniya" şeklinde adlandırılan bölge ise Hırvatistan'ın kontrolüne bırakılmıştır. Böylece başta dış politika ve ekonomi olmak üzere Boşnaklar, Sırlar ve Hırvatlar arasında bir konsensus sağlanması hedeflenmiştir.

Bu çerçevede ülke içerisinde kurulan iki özerk bölgenin kendi anayasası, parlamentosu ve hükümetinin olması kararlaştırılmıştır. Antlaşmaya göre Cumhurbaşkanlığı Konseyi, Bosna Hersek'in en yüksek siyasi otoritesini temsil etmektedir. Ülkedeki üç kurucu unsurunu temsilen üç kişinin dört yıllığına seçildiği ve sekizer aylık periyodlarda dönüşümlü olarak Cumhurbaşkanlığı görevini yürüttüğü bir yapı inşa edilmiştir. Başbakan'ın ise Cumhurbaşkanlığı Konseyi tarafından önerilmesi şartıyla Temsilciler Meclisi'nde yapılan oylama sonucunda göreve gelmesi kararlaştırılmıştır.[1] Bosna Hersek Parlamenterler Meclisi ise 15 üyeli Halklar Meclisi (5 Boşnak, 5 Sırp, 5 Hırvat) ve 42 üyenin yer aldığı Temsilciler Meclisi (28 Üye Bosna Federasyonu, 14 Üye Sırp Entitesi) olmak üzere iki meclisli bir yapıyı içermektedir. Halklar Meclisi'nin üyeleri, entite meclisleri tarafından seçilmektedir.[2]

Dayton Antlaşması, sadece siyasal kurumları teşkil etmekle kalmayıp; sürecin sürekliliğini sağlamak amacıyla uluslararası bir

mekanizmayı da faaliyete geçirmiştir. Antlaşmanın gerekliliklerinin uygulanmasından sorumlu olan ve devletler ile uluslararası örgütlerden oluşan 55 üyeli Barış Uygulama Konseyi kurulmuştur. Konsey tarafından atanan ve sadece konseye karşı sorumlu olan Yüksek Temsilcilik Ofisi ise konseyin icra kanadını oluşturmaktadır.

Yüksek Temsilci, Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere Dayton Antlaşması'na uymayan herkesi görevden alma yetkisine sahiptir.[3] Antlaşmayla birlikte bölgede barışı tesis etmek amacıyla Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) öncülüğünde 60.000 kişilik "UygulamaGücü (IFOR)" bölgeye konuşlandırılmıştır. Bölgedeki gelişmelere paralel bir biçimde söz konusu askeri birlikte bazı değişikliklere gidilmiştir. 2004 yılına kadar bu askeri yapının sadeleştirilmiş şekli olan "İstikrar Gücü (SFOR)", bölgede faaliyet göstermiştir. Daha sonra da mevzu bahis görev, AB'nin öncülüğündeki "Althea Harekâtı"na verilmiştir.[4]

Mevcut Siyasi Durum

Bosna Hersek vatandaşları seçim yasası tartışmaları gölgesinde 2 Ekim 2022 tarihinde sandık başına gidecektir. Yapılacak seçimlerde Başkanlık Konseyi ve Parlamento'nun yanı sıra Bosna Hersek Federasyonu (FBiH) ve Sırp Cumhuriyeti (RS) olmak üzere iki özerk bölge ile Bosna Hersek Federasyonu içerisinde bulunan 10 kantonda parlamento üyeleri belirlenecektir.

Ülkede faaliyet gösteren en yüksek otorite olan Bosna Hersek Yüksek Temsilciliği görevini, 1 Ağustos 2021 tarihinden itibaren Alman politikacı Christian Schmidt yürütmektedir.[5] 2018 yılında gerçekleşen son Cumhurbaşkanlığı Konseyi seçimlerinde ise Sırp Bağımsız Sosyal Demokratlar İttifakı'ndan Milorad Dodik, Boşnak Demokratik Eylem Partisi'nden Şefik Caferović ve Hırvat Demokratik Cephe'den Zeljko Komsic ipi göğüslemiştir.[6]

Seçimlerde Cumhurbaşkanlığı Konseyi için dokuz adayın yarışması beklenmektedir. Ülkedeki Boşnakların en büyük siyasi partisi olan Demokratik Eylem Partisi'nin (SDA) Devlet Başkanlığı Konseyi adayı Bakir Izetbegovic olurken; on bir siyasi partiden oluşan muhalefet bloğu ise Sosyal Demokrat Parti'nin (SDP) adayı Denis Becirovic'i desteklediğini açıklamıştır. Kendisini "Devlet Koalisyonu" olarak adlandıran grup ise Mirsad Hadzikadic'i aday göstermiştir.

Konseyin mevcut Hırvat üyesi Zeljko Komsic, Demokratik Cephe (DF) ve Halk Birliği (GS) koalisyonunun ortak adayı olmuştur. Bosna Hersek Hırvat Demokrat Birliği'nin (HDZ) adayının partinin lideri Dragan Covic olması beklenirken, Komsic'in, bu yarıştaki rakibinin Borjana Kristo olacağı öne sürülmektedir.

Konseyin Sırp üyesi Milorad Dodik'in genel başkanı olduğu Bağımsız

Sosyal Demokratlar Birliği (SNSD) ise konsey üyeliğine Sırp Cumhuriyeti'nin mevcut başkanı Zeljka Cvijanovic'i aday göstermiştir. Sırp İlerleme Partisi'nin (SDS) adayı Eski Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanı Mirko Sarovic olurken; SDP'nin adayı Vojin Mijatovic, Demokratik Halk Birliği'nin (DNS) adayı da Nenad Nesic olmuştur. [7]

Seçim Yasası Değişikliği

Bosna Hersek'te başta AB olmak üzere Batı'nın çabalarıyla yapılmak istenilen seçim yasaı değişikliği görüşmelerinden herhangi bir sonuç alınamamıştır. Ülkedeki mevcut etnik ve dini Dayton Düzeni, ülkenin AB üyeliğinin önündeki en önemli engellerdendir. Bu nedenle seçim yasaı tartışmaları güncelliğini korumakta ve taraflar arasında somut bir ilerleme kaydedilememektedir. Taraflar arasındaki müzakerelerden bir sonuç alınamaması nedeniyle devletin 2022 yılı bütçesi uzun bir süre kabul edilememiş ve bu durum, yapılacak seçimler için gerekli kaynağın bulunmasına da engel teşkil etmiştir.

6 Haziran 2022 tarihinde uzun bir gecikme sonucunda kabul edilen bütçeden Merkezi Seçim Komisyonu'na ayrılan bütçe, Maliye Bakanı Vjekoslav Bevanda'nın vetosuyla karşılaşmıştır. Oturumda Bevanda'nın inisiyatifiyle seçimlerin finansmanına geçici bir çözüm bulunması yoluna gidilmiş ve Merkezi Seçim Komisyonu'na seçimler için ihtiyaç duyulan meblağın sadece belirli bir kısmı aktarılmıştır. Bosna Hersek Yüksek Temsilcisi Christian Schmidt'in devreye girmesiyle birlikte seçimler için Merkez Seçim Komisyonu'na 6,5 milyon avro tahsis edilmesi sağlanmıştır.[8]

Bosna Hersek Yüksek Temsilciliği, 9 Aralık 1997 tarihinde Almanya'nın Bonn kentinde yapılan toplantılar neticesinde çok geniş yetkilerle donatılmış ve bu yetkiler, literatüre "Bonn Yetkileri" şeklinde geçmiştir.

Söz konusu yetkiler sayesinde Yüksek Temsilci, ülkedeki pek çok sürece açıktan müdahale etmektedir. Nitekim Schmidt'in seçim yasasında değişikliğe gidilmesi konusunda siyasi liderlere tanıdığı süre 2022 yılının Eylül ayında. Schmidt'in yürürlüğe koymak istediği seçim yasaı, 2013 senesinde yapılan nüfus sayımına göre Bosna Hersek Federasyonu'ndaki kantonlarda bir etnik grubun toplam entite nüfusunun %3'ünün altında olması durumunda, o kantondan Bosna Hersek Federasyonu Halklar meclisine milletvekili seçilmemesini öngörmektedir. Mevcut yasaya göre ise ülkedeki her kurucu unsurun kantonların tamamında üye çıkarma hakkı bulunmaktadır.[9]

Bilindiği üzere Balkan coğrafyası, tarih boyunca küresel güç mücadelelerine ev sahipliği yapmıştır. Söz konusu mü-

cadele çerçevesinde Sırlar ile Rusya'nın tarihsel birlikteliğine karşı, bölgedeki diğer ülkeler NATO ve ABD'yle müttefiklik ilişkisi geliştirmeye yönelmiştir. Ancak ABD ve AB'nin öncülük ettiği Bosna Hersek'teki seçim yasaı müzakerelerinden sonuç alınamaması, Batı ittifakının bölgedeki sorunları çözme noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir. Üstelik Bosna Hersek'teki mevcut durum, siyasi krizi hızla derinleştiren bir güvenlik krizine dönüşme riskini de barındırmaktadır.

Esasen Dayton Rejimi, NATO'nun doğrudan taraf olduğu bir konudur. Sorunun çözülememesi halinde NATO'nun bölgesel etkisi ve sorun çözme kabiliyeti, bölge ülkeleri tarafından sorgulanacak ve psikolojik üstünlük Sırlara ve dolayısıyla Rusya'ya geçecektir.

Bosna Hersek krizinin ne yöne evrileceği; AB'nin genişlemesi, NATO'nun varlığının sorgulanması gibi küresel etkiler doğurabilir. Bunun yanı sıra yaşanacak gelişmeler, Balkanlar özelinde Arnavut-Sırp gerilimini ve hatta daha genel anlamda Ukrayna Krizi'ni bile etkileyecektir. Bosna Hersek'teki siyasi istikrarsızlığın devam etmesi halinde başta ABD ve İngiltere olmak üzere Batılı devletler, Ukrayna Krizi'ni bahane ederek; tıpkı Arnavutluk ve Kosova'da olduğu gibi Bosna Hersek'teki askeri varlıklarını artırma adımları atabilir.

Belirtmek gerekir ki; Bosna Hersek'te uzun süredir devam eden seçim yasaı reformu tartışmalarına rağmen ülkenin seçim komisyonu, genel seçimlerin 2 Ekim 2022 tarihinde yapılacağını duyurmuştur. Fakat Bosna Hersek gibi hassas dengeleri içerisinde barındıran bir ülkede bu kadar kısa süre içerisinde köklü bir seçim kanunu reformunun dış dayatmalarla gerçekleşmesi pek mümkün gözükmemektedir. Özellikle de Ukrayna Krizi'nin Balkanlardaki kutuplaşmayı artırması nedeniyle ülkedeki tarafların ortak bir paydada buluşması zorlaşmaktadır. Diğer taraftan Sırbistan ile Kosova arasındaki gerilimin de zaman zaman tırmandığı görülmektedir. Bu ortamda Bosna Hersek'teki statükoyu değiştirmek için bölgesel konjonktürün müsait olmadığı öne sürülebilir.

Son olarak vurgulamak gerekir ki; Belgrad-Priştine hattında 31 Temmuz 2022 tarihinde yaşanan gerilimin arka planında ciddi bir enerji savaşı söz konusudur. Gerilim tırmanmadan kısa süre önce Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic, doğalgaz rezervlerinin ülke tarihinin en yüksek seviyesinde olduğunu belirtirken; Kosova ise ABD'yle yenilenebilir enerjiye geçiş için 236 milyon dolarlık hibe anlaşması imzalamıştır. Bu da ilerleyen dönemde ülkelerin enerji tercihlerinin bölgesel dinamikleri etkileyeceğine işaret etmektedir. Bosna Hersek ise doğalgaz açısından tamamen Rusya'ya bağımlı bir devlettir. Seçimlerden sonra ortaya çıkacak tabloya göre Sırp Entitesi, Rusya'yla enerji konusunda bazı anlaşmalar yapma yoluna gidebilir.

ANKASAM ANALİZ

Rusya-Ukrayna Savaşı ve Artan Nükleer Riskler

Rusya'nın Ukrayna'da başlattığı savaş, nükleer çatışma riskini de gündeme getirmiştir. Rusya, birçok kez nükleer silahları kullanmaya hazır olduğunu mesajını vermiştir. Zaporijya Nükleer Santraline ilişkin tartışmalar da nükleer tehdidin farklı bir yönünü ortaya koymaktadır. Ukrayna'da yaşanacak nükleer bir çatışma, telafisi olmayan zararlara sebep olacaktır. Neyse ki;

nükleer çatışma riskini azaltmayı amaçlayan küresel nükleer düzenin temelleri sanıldığından daha sağlamdır.

Öncelikle, Rusya'nın nükleer tehditlerinin kesin bir niyet beyanı olmadığı ve tüm seçeneklerin masada bulunduğu şeklinde muğlak mesajlar içerdiğinin altı çizilmelidir. Moskova yönetimi, söz

Dr. Emre OZAN
ANKASAM Güvenlik ve Dış Politika Danışmanı

konusu tehditlerini, Batı'nın Ukrayna'ya destek amacıyla doğrudan bir askeri müdahalede bulunmasını önlemek maksadıyla gündeme getirmektedir. Fakat bu durum, nükleer çatışma riskinin önemsiz olduğu anlamına da gelmemektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşı, bir yandan nükleer silahların kontrolüne ilişkin küresel düzeni olumsuz etkilemekte; diğer taraftan da çatışmalarda nükleer silahların kullanımına ilişkin varsayımların gözden geçirilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla nükleer silah tabusunun sarsılması, uluslararası gündemin en önemli meselelerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Ukrayna'da nükleer bir çatışma yaşansa da yaşanmasa da mevcut savaşın küresel nükleer düzen üzerinde önemli psikolojik etkileri olacaktır. Her şeyden önce nükleer silahlar, teknokratik bir konu olmaktan çıkmakta ve uluslararası kamuoyunun nükleer soruna ilgisi artmaktadır. Her ne kadar Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında olduğu gibi nükleer çatışma riski, gündelik hayatın bir parçası haline gelmemişse de küresel nükleer düzenin istikrarlı ve kurumsal olduğu varsayımı sarsılmıştır.

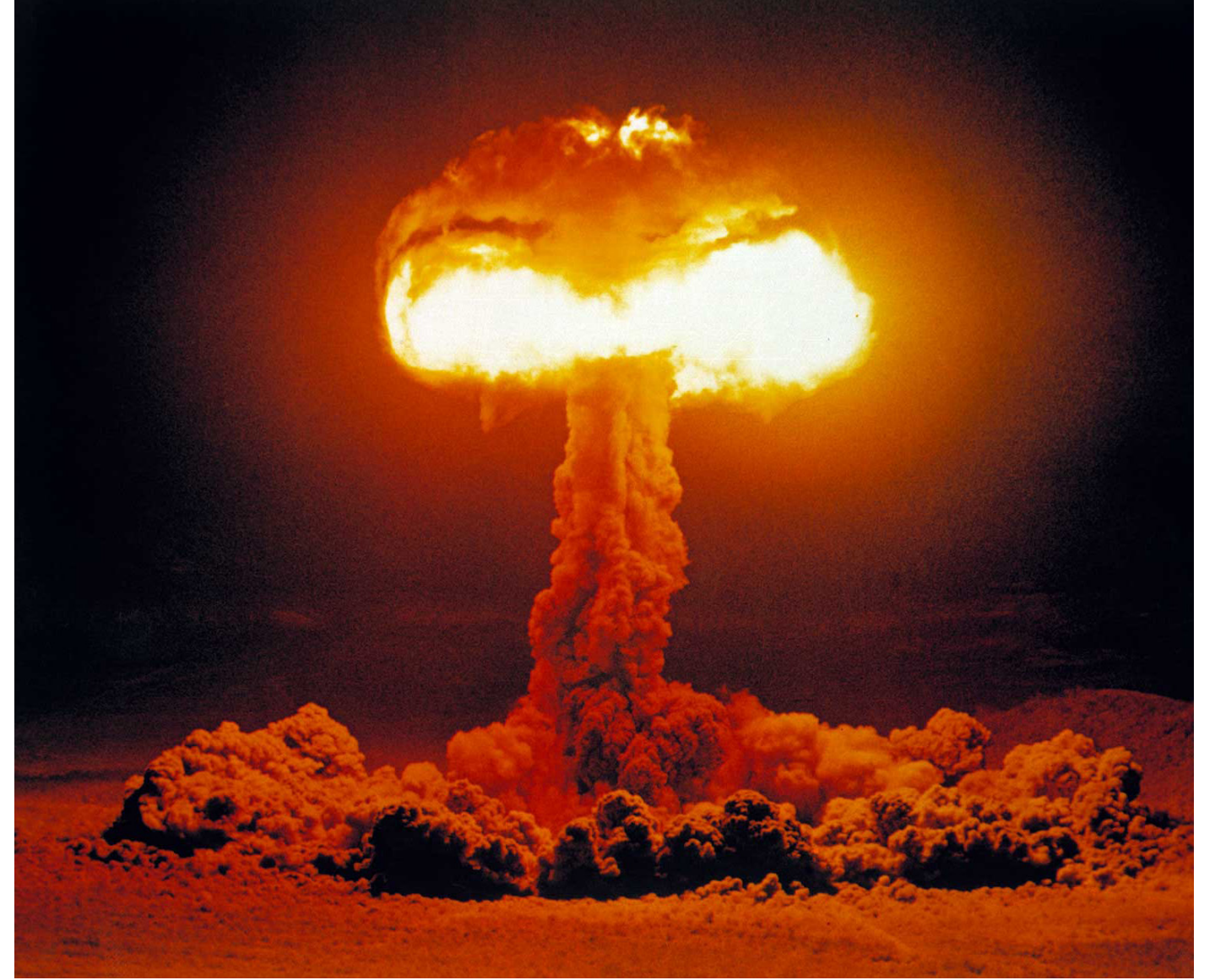
Mevzubahis durum, sadece Rusya-Ukrayna Savaşı'yla ilgili değildir. Silahların kontrolü rejimi, son yirmi yıldır hem Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) hem de Rusya'nın attığı çeşitli adımlarla, zaten istikrarını kaybetmeye başlamıştır. Fakat Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesinin uluslararası kamuoyunda yarattığı psikolojik etkinin bir sonucu olarak, Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve nükleer çatışma riskinin azaldığı ilk yılların aksine; nükleer silahlar, teknokratların ve siyasal seçkinlerin ilgilendiği bir konu olmaktan çıkmıştır.

Nükleer silahlara yönelik artan kamuoyu ilgisinin pratik sonuçlarını ise şu aşamada öngörmek mümkün değildir. Örneğin İsveç ve Finlandiya, uzun bir geçmişe sahip tarafsızlık statülerini terk ederek Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) nükleer şemsiyesinin altına sığınmayı tercih etmiştir. Berlin yönetiminin silahlanmaya daha fazla bütçe ayırma kararı da dikkat çekicidir. Nitekim Almanya'da bulunan Amerikan nükleer silahları hakkında kamuoyunun olumsuz bakış açısının değişmeye başladığı da anlaşılmaktadır. Mevcut resme bakıldığında, bu eğilimin süreceği ve daha fazla ülkenin ABD'nin nükleer şemsiyesi altına girmek isteyeceği öngörülebilir. Aynı şekilde Moskova'yla yakın ilişkileri bulunan ülkelerin de Rusya'nın nükleer silahlarının sağladığı güvenlikten yararlanmaya çalışacağı öne sürülebilir.

Elbette her ülke, aynı şekilde hareket etmeyebilir. Kamuoyunun nükleer risklere daha fazla ilgi göstermesi, nükleer silah karşıtı bir tabloya da neden olabilir. Ukrayna'daki savaşın sıcaklığı geçtikten sonra insanlar, hükümetlerini nükleer silah karşıtı bir politikaya zorlayabilirler. Hangi seçeneğin ağır basacağı biraz da uluslararası sistemdeki gerginliklerin ne kadar tırmanacağına bağlıdır. Ancak her durumda hükümetler, özellikle de demokratik ülkelerde, kamuoyunun tercihlerini daha fazla dikkate alma eğiliminde olacaktır. Dolayısıyla nükleer silahlara ilişkin uluslararası tartışmalarda, kamuoyunun etkisi daha belirleyici olacaktır.

Şüphesiz Amerikan kamuoyunun tutumu, en belirleyici faktörlerdendir. ABD'nin daha fazla ülkeye nükleer güvenceler vermesi, kamuoyunda tartışılacak önemli sorunların başında gelecektir. Esasen bu tartışma, Ukrayna'daki durumdan ve nükleer silahlardan bağımsız olarak uzun süredir devam etmektedir. Örneğin bir önceki ABD Başkanı Donald Trump, müttefik ülkelerin kendi güvenliklerini sağlamak için daha fazla sorumluluk üstlenmeleri gerektiğini son derece açık bir şekilde ve kimi zaman da kaba bir dille defalarca ifade etmiştir. Trump'ın bir sonraki seçimlerde yeniden başkan seçilmesi gibi bir olasılık da söz konusudur. Bu yüzden de Amerikan seçmeninin, ülkelerinin sağladığı nükleer şemsiyenin genişlemesine olumlu bakacağını iddia etmek hiç de kolay değildir.

Kısacası İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyelikleri, bu açıdan yanıltıcı olabilir. Çünkü bu iki ülke, uzun yıllardır tarafsız olsalar da siyasal, ekonomik ve kültürel anlamda Batılı aktörlerdir. NATO için bir yük oluşturmak yerine; ittifaka olumlu katkı sağlayacakları düşünülmektedir. Fakat Asya'daki Amerikan müttefiklerine nükleer güvenceler verilmesi gündeme geldiğinde, bu mesele çok daha fazla tartışma yaratacaktır. Bu da Çin'in dengelenmesine yönelik Amerikan stratejisini ve Asya'daki müttefiklerle ilişkileri etkileyecektir. Artan kamuoyu ilgisinin yaratacağı sonuçları henüz öngörmek zor olsa da ABD'nin güvenlik garantileri verirken daha temkinli hareket etmesi ve müttefiklerinden daha fazla sorumluluk üstlenmelerini talep etmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Neticede küresel nükleer düzen üzerinde, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ve nükleer meselelere artan kamuoyu ilgisinin yaratacağı sonuçlar zamanla netleşecektir. Küresel nükleer düzen, yok olmanın eşiğinde değildir ama istikrarlı olmanın da çok uzağındadır. Temel tartışma ise, uzun vadede güvenliğin nasıl sağlanacağıyla ilişkilidir. Büyük güçlerin daha fazla müttefik edinerek, nükleer caydırıcılığa dayanan bir strateji mi izleyecekleri; yoksa silahların kontrolü rejimini yeniden güçlendirmeyi mi tercih edecekleri sorusu, küresel nükleer düzenin geleceğini belirleyecektir. Bu sorunun yanıtı net değildir ama bu tartışmada, ülke kamuoylarının görüşleri önemli bir rol oynayacaktır.

ANKASAM ANALİZ

Bulgaristan'ın Doğalgazda Değişen Tutumu

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasının ardından Avrupa Birliği'nde (AB) Rus doğalgazına ve petrolüne olan bağımlılık nedeniyle ciddi bir endişe meydana gelmiştir. Diğer üye ülkelerin aksine Bulgaristan'ın Rus enerjisine yüksek oranda bağımlı olması ise bu ülkenin Rus doğalgazı ve petrolünden vazgeçmesi konusunda birtakım şüpheler oluşturmuştur. Zira Sofya, doğalgazının %77'sini Rusya devlet şirketi Gazprom'dan tedarik ederken; Balkanlar'ın en büyüğü olan tek petrol rafinerisi ise Rus Lukoil'e aittir.

Bir zamanlar Sovyetler Birliği'nin "en sadık Varşova Paktı müttefiki" olarak değerlendirilen ama 2004 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) ve 2007 senesinde de AB'ye katılan Bulgaristan, Batılı ülkelerle dost bir imaj çizmeye başlamış ve bu nedenle de Moskova yönetiminin tepkisini çekmiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Sofya'nın Batı yaptırımlarını desteklemesi, Bulgaristan Hükümeti'nin Batı'ya olan yönelimini hızlandırmıştır. Bu bağlamda savaş sonrasındaki ilk açıklamalarında dönemin Başbakanı Kiril Petkov, Sofya'nın tutumunu şu şekilde özetlemiştir:[1]

Elif TEKTAŞ
ANKASAM
Araştırma Asistanı

"Rusya'ya karşı mevcut yaptırımları tamamen destekliyoruz. Bu yaptırımların maksimum güce sahip olmasını sağlamak için AB'yle birlikte çalışıyoruz; ancak yapmayı göze alamayacağımız tek şey, petrol ve gaz ithalatını durdurmaktır."

Hatırlanacağı üzere, 31 Mart 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Bulgaristan'ı da içeren Rusya'nın "dostu olmayan" ülkelerin Rus doğalgazını ruble olarak ödemeleri hakkında bir kararname yayınlamıştır. Bunun ardından Bulgaristan ve Polonya devlet gaz şirketleri, ruble olarak ödeme yapmayı reddetmiştir. Bunun sonucunda Gazprom, her iki ülkeye de doğalgaz dağıtımını durdurmuştur.

Uzun yıllar boyunca Kremlin'in Sofya'daki kararları etkileme yeteneği; petrol, doğalgaz ve nükleer de dahil olmak üzere Bulgaristan'ın enerji sektörünün çeşitli kısımlarına fiilen hakim olmasına dayandırılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yıllarca Sofya'yı başta Azerbaycan olmak üzere Orta Asya'daki tedarikçiler farklı arz kaynaklarına erişimi kolaylaştıracak Bulgaristan-Yunanistan sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) konnektörü açma konusunda desteklemiştir. Fakat Sofya, Gazprom'la daha derin ilişkiler lehine bu sınır ötesi boru hattını tamamlamayı uzun bir süre sürüncemede bırakmıştır.

Bulgaristan'ın Ukrayna'ya verdiği destek nedeniyle Moskova, akışları keserek "doğalgaz" kartını söz konusu ülkeyi cezalandırmak için kullanmıştır. Bu hamleye karşı Petkov, 20 Mayıs 2022 tarihinde "Putin'in hedeflerinden birinin, önceki Bulgar hükümetlerine kıyasla daha AB dostu bir rota çizen hükümeti devirmek olduğunu" dile getirmiştir.[2]

Gaz kesintisinin ardından Sofya yönetimi, Rus doğalgaz arzını durdurmaya hazır olduklarını ve alternatif kaynaklar için planlarının bulunduğunu söylemiştir. Planların başarıya ulaşması halinde Bulgaristan, daha düşük fiyatlarla daha fazla enerji bağımsızlığına sahip bir ülke konumuna yerleşecektir. Bu bağlamda Rusya'ya karşı sert bir tavır takınan Petkov yönetimi, 70 Rus diplomat ve casusu sınır dışı etmiş ve uzun yıllar sürüncemede kalan Yunanistan sınırındaki doğalgaz boru hattının operasyonelleşmesi de dahil olmak üzere alternatif enerji kaynakları arayışını hızlandırmıştır.[3] Nitekim Yunanistan'ın Gümülcine'yi Bulgaristan'ın merkezindeki Stara Zagora'ya bağlayan Interconnector Greece-Bulgaristan (ICGB) Boru Hattı'nın 2022 yılının Temmuz ayında her iki yönde de gaz pompalamaya başlamasıyla açıklanmıştır.

Kısa bir bağlantı olmasına rağmen Avrupa'nın daha geniş bir

alanına enerji güvenliğini getirmeyi vadeden ve 2022 senesinin Eylül ayında ticari teslimatlara başlayacak olan 180 kilometrelik yeni boru hattının Azerbaycan'dan gaz taşıyan Güney Gaz Koridoru'nun uzantısı olan Trans-Adriyatik Boru Hattı'ndan (TAP) ve ilerleyen dönemlerde Katar, Cezayir ve ABD'yi de içerecek şekilde gemiyle gelen LNG tedarikleriyle beslenmesi planlanmaktadır.

Son küresel olaylar ışığında Azerbaycan, Avrupa'nın en güvenilir enerji tedarikçilerinden biri olarak gündeme gelmiştir. Özellikle de savaşın ardından Güney Gaz Koridoru'nun Güneydoğu Avrupa ülkeleri için önemi oldukça artmıştır. Bu bağlamda Bulgaristan, Azerbaycan'la imzaladığı anlaşma çerçevesinde TAP üzerinden Azerbaycan gazının Avrupa'ya tedarik edilmesini sağlayarak Avrupa'daki Rus enerji tekelinin kırılmasında öncü bir rol üstlenmektedir.

Bulgaristan'ın 1 Temmuz 2022 tarihinden itibaren Azerbaycan'dan doğalgaz almaya başlaması, Güneydoğu Avrupa'nın enerji güvenliği için kritik öneme sahiptir. ICGB'nin faaliyete başlamasıyla, Azerbaycan'dan yılda 1 milyar metreküp (bcm) gaz tedarik edilecek ve sonraki aşamada bu hacim, enterkonektörün mevcut kapasitesine karşılık gelen 3 bcm'ye yükselecektir.[4] Alternatif doğalgaz arayışlarının bir sonucu olarak Sofya, Bakü'yle enerji alanında "stratejik ortaklık" seviyesine erişmiş ve dolayısıyla enerji güvenliğinde büyük bir başarı elde etmiştir.[5]

Savaşın ardından AB ülkeleri arasında gaz kesintisi yaşayan ilk ülkelerden olmasına rağmen doğalgaz krizini yönetmeyi başarabilen Bulgaristan, Rusya'ya karşı olan enerji bağımlılığından kurtulma noktasında verimli ve sürdürülebilir adımlar atmasıyla dikkat çekmiştir. Lakin doğalgaz çeşitlendirme planlarının tamamını gerçekleştirilmeden parlamentoda güven oyu alamaması nedeniyle Petkov istifa etmiş ve Geçici Hükümet göreve başlamıştır. Bu ortamda ise enerji krizine yönelik çözüm arayışlarında bir rota değişikliğinin yaşandığı görülmeye başlanmıştır.

Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev tarafından atanan Geçici Hükümet, Petkov'un aksine Rusya'ya karşı daha ılımlı bir atmosfer yaratma çabasına girmiştir. Halihazırda Bulgar kamuoyunda "Rus yanlısı" olarak değerlendirilen Geçici Başbakan Galab Donev, iktidara gelir gelmez Rusya'dan enerji akışının yeniden başlamasını masaya yatırmış ve sonucunda Rusya'dan doğalgaz ithalatına devam edilebileceğinin mesajını vermiştir.

Petkov'un Sofya'yı Rus doğalgazına daha az bağımlı hale getirme çabalarına rağmen Geçici Hükümet, Bulgaristan'ın doğal-

gaz arzının yalnızca 2022 yılının Eylül ayına kadar dayana-bileceğini söyleyerek arz durumunu “kritik değilse de ciddi” şeklinde nitelendirmiş ve Rusya’yla doğalgaz ticaretine başla-manın politik-ekonomik zeminini oluşturmuştur.

Petkov Hükümeti’nin bir Amerikan şirketinden yedi tanker LNG teslim edilmesini sağlayacak görüşmelerinin ardından Geçici Hükümet, terminallerde gelecek tedariklere yer açmanın yük-sek maliyetini gerekçe göstererek LNG tankerlerinden yalnız-ca birini kabul edeceğini ve Azerbaycan’la gaz anlaşmasının yeniden müzakere edileceğini duyurmuştur. Ayrıca Rus casus ve diplomatların sınır dışı edilmeleri kararını da “enerji sektörünü, ekonomiyi ve halkı” riske attığı şeklinde eleştirmiştir. [6]

Bulgaristan’daki iktidar değişikliğinin ardından Enerji Bakanı Ros-sen Hristov’un Bulgaristan’ın Gazprom’la müzakereleri yened-en başlatmaktan başka seçeneği olmadığını söylemesi de Sofya’nın aylardır hız kazandırdığı enerji kaynaklarını çeşitle-ndirme gayretlerinde bir değişim yaşandığının göstergesidir. Ayrıca Hristov, Petkov’u Moskova’yla ilişkileri kötüleştirmek ve ge-lecekteki müzakereleri zorlaştırmakla suçlamıştır.[7]

Tüm bu gelişmeler ise Petkov döneminde yürütülen Bulgar-istan’ın doğalgaz arzını çeşitlendirme çabalarının boşa çıkacağı yönünde bir düşünceye neden olmuştur. Zira Ukrayna’ya verilen desteğin bir parçası olarak enerji güvenliği bağlamında atılan adımların yeniden değerlendirmeye alındığı görülmektedir. Bu da Bulgaristan’ın geçmişte olduğu gibi Doğu-Batı dengesinde mekik dokuyacağı yönünde birtakım tenkitleri beraberinde ge-tirmektedir. Zira Sofya yönetiminin Gazprom’la müzakerelere yeniden başlaması, Rusya’nın Bulgaristan siyasetindeki etkisini arttıracak bir gelişme olarak yorumlanabilir.

Neticede Bulgaristan’ın enerji güvenliği kapsamında Güney-doğu Avrupa’da bir transit merkez olarak mı kalacağı; yoksa tekrar Rus etkisi altına mı gireceği henüz belirsizdir. Fakat bu konuya ülkenin enerji politikalarında benimseyeceği rotanın yön vereceği aşikardır. Çünkü Geçici Hükümet’in attığı adımların arz güvenliğini sağlamak için atılmadığı ve daha çok jeopolitik bir tercihe dayandığı öne sürülmektedir. Ancak tam tersi bir şekilde Sofya, Ukrayna’daki savaş nedeniyle Rus gazına olan ihtiyacını göz ardı edemeyeceğini düşünerek pragmatik davranmayı da seçmiş olabilir.

[1] “Bulgaria Can’t Afford A Ban On Russian Energy: PM”, Bar-rons, <https://www.barrons.com/news/bulgaria-can-t-afford-a->

ban-on-russian-energy-pm-01646741107?tesla=y, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[2] “Weekly Data: Can Bulgaria Live Without Russian Gas?”, Ener-gy Monitor, <https://www.energymonitor.ai/tech/networks-grids/weekly-data-can-bulgaria-live-without-russian-gas>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[3] “Bulgaria Expels 70 Russian Diplomats over Spying Allega-tions”, Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/europe/bulgaria-expels-70-russian-diplomats-over-spying-allegations/2624995>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[4] “Bulgaria to Receive Azerbaijani Gas Through IGB From 1 July”, CE Energy, <https://ceenergynews.com/oil-gas/bulgaria-to-receive-azerbaijani-gas-through-igb-from-1-july/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[5] “Petkov: Bulgaria, Azerbaijan Are Strategic Partners in Natural Gas Supply” NEWS,

<https://news.am/eng/news/712988.html>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[6] “Bulgaria Risks a Relapse into Its Addiction to Russia’s Gaz-prom”, Politico, <https://www.politico.eu/article/bulgaria-risks-a-relapse-into-its-addiction-to-russias-gazprom/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[7] “Bulgaria Minister Says New Negotiations with Gazprom ‘In-evitable’”, Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2022/08/22/bulgaria-minister-says-new-negotiations-with-gazprom-inevitable/>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Kırım’da Yaşanan Patlamalar ve Rusya’nın Güvenlik Zafiyeti

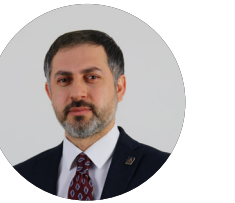
16 Ağustos 2022 tarihinde Kırım’ın Canköy Bölgesi’nin Maiskoye köyündeki askeri depolarda büyük çaplı bir patlama gerçekleşmiştir. Patlamanın ardından Canköy yakınlarında bulunan demiryolu devre dışı kalmış, bir trafo merkezi ve binalar hasar görmüştür. Basına yansıyan haberlere göre, 2014 yılından son-ra yeniden yapılanmaya başlayan bölgede, Sovy-etler Birliği’nden kalma havalimanına sahip büyük bir askeri garnizon bulunmaktadır. Bazı kaynaklar, bu havaalanının da vurulmuş olabileceğine dikkat çekmektedir.[1] Yine aynı gün, başka bir acil durum vakası da Kırım’da Karadeniz Filosu’nun askeri hav-alimanı yakınında; yani Gvardeisky köyü çevresinde meydana gelmiştir. Bu hadisenin ardından elektrik hatlarının, enerji santrallerinin, demiryolu raylarının ve binaların zarar gördüğü belirtilmiştir.

Rusya Savunma Bakanlığı, ilk olarak Canköy bölgesindeki patlamaların nedeninin “askeri bir-liklerden birinde bulunan geçici mühimmatlardan ötürü çıkan bir yangın” olduğunu açıklamışsa da

daha sonra mevzubahis hadisenin bir sabotaj old-uğu ifade edilmiştir.[2] Olağan üstü hal (OHAL) ilan eden sözde Kırım Yönetimi Başkanı Sergei Aksyonov ise bu patlamalar neticesinde iki sivilin yaralandığını ve yaklaşık 2.000 kişinin bölgeden tahliye edildiğini duyurmuştur.[3]

Bahsi geçen olaylardan bir hafta önce ise Novofe-dorovka’daki askeri havalimanında patlama olmuş-tur. 9 Ağustos 2022 tarihinde gerçekleşen bu pat-lamayla ilgili de açıklama yapan Aksyonov, Kırım’ın kuzey bölgelerinin yüksek terör riskini barındırdığını ve “terör tehdidinin” bölgenin idari kurumları başta olmak üzere stratejik tesislerine kadar uzandığını belirtmiştir.[4]

Mühimmat depolarının, silahların, lojistik tesislerin, enerji hatlarının ve ulaşım tesislerinin imhası gibi sabotaj olaylarının arkasında Ukrayna Ordusu’nun olabileceği yönünde yorumlar yapılmaktadır. Fakat Ukrayna, bu olaylarla ilgisi olduğuna dair herhangi

Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM Avrasya Uzmanı

bir doğrulamada veya yalanlamada bulunmamıştır. Bunun yanı sıra 16 Ağustos 2022 tarihinde Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski “Kırım’ı işgalden Kurtarma ve Ukrayna’yla Yeniden Bütünleştirilmesi Konusunda Danışma Konseyi” adlı bir yapının oluşturulmasına dair kararname yayımlamıştır. Konuyla ilgili olarak Zelenski, “Kırım Platformu hazırlıklarıyla ilgili bir toplantı yaptım. Bugün, Kırım’ın işgalden arındırılmasına ilişkin bir danışma konseyi kuruldu.” demiştir.[5]

Kırım Platformu Zirvesi, Ukrayna’nın girişiyle 23 Ağustos 2021 tarihinde ilk kez Kiev’de yapılmıştır. Toplantıda Kırım’ı işgalden kurtarma ve geri alma konusu masaya yatırılmıştır. Etkinliğe 40’tan fazla ülke ve uluslararası kuruluş katılmıştır. Moskova ise bu toplantıyı “Rusya karşıtı ve dostça olmayan bir etkinlik” şeklinde tanımlamıştır.

Rusya’nın 2014 senesinde Donbas Bölgesi’ne müdahale ettiği süreçte aktif rol üstlenen ve kendisini bölgenin Savunma Bakanı olarak ilan eden Igor Strelkov, 16 Ağustos 2022 tarihinde Canköy yakınlarındaki büyük bir depoda gerçekleşen patlamanın Ukrayna’ya ait “kamikaze insansız hava araçları” tarafından yapılmış olabileceğini dile getirmiştir.[6]

Emekli Rus Korgeneral Yuri Netkaçev’e göre ise Kiev, halk arasında hoşnutsuzluğa neden olmak için Kırım ve Herson bölgesindeki önemli lojistik yollarını, elektrik hatlarını ve diğer enerji tesislerini yok etmeye çalışmaktadır. Netkaçev, Kiev’in ABD ve NATO’dan öncelikle yüksek hassasiyetli, 300 km menzilli füzeleri edinmeye çalıştığını, bu füzeleri temin etmesi durumunda ise Kırım’daki hedefler dahil olmak üzere, yarımada’daki Rus birliklerini de vurabileceğini iddia etmiştir. Ayrıca Netkaçev’a göre Ukrayna, özellikle de kendi insansız hava araçlarını üretmeye hazırlanmaktadır.[7]

Bazı kaynaklara göre ise Kırım’da yaşanan saldırıların arkasında İngiliz askeri istihbaratı bulunmaktadır. [8]Ayrıca Londra ile Kiev arasında, Kırım köprüsüne yönelik bir saldırı düzenlenme planının görüşüldüğü belirtilmekteydi. Ancak İngiltere, resmi olarak böyle bir bilginin elinde olmadığını ve bu tür suçlamayı reddettiğini açıklamıştır.[9]

Öte yandan Kırım’a yönelik saldırıların aslında Kiev’in bölgeyi geri alma planının bir parçası olduğuna dair yorumlar da yapılmaktadır. Örneğin 15 Ağustos 2022 tarihinde Ukrayna Parlamentosu, savunma ve güvenlik bütçesinin 7,3 milyar dolar artırılarak 32,55 milyar dolara çıkarılmasına karar vermiştir.[10]

Kırım, Rusya için güvenliğin sağlandığı bir bölgedir. 2014 senesinde Ukrayna’nın Donbas Bölgesi’nde yapılan müdahalenin amaçlarından biri de Ukrayna’daki çatışmaları Kırım’dan uzak tutmaktı. Moskova, bahsi geçen yıldan itibaren bu plan ve beklentiye uygun hareket etmiştir. Fakat Rusya, 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna’nın diğer bölgelerini de ele geçirme kararını aldıktan sonra, Kiev’in Kırım’a ve dolayısıyla uluslararası hukuk tarafından tanınan toprak bütünlüğünü sağlamaya olan ilgisi de tekrar gündeme gelmiştir.

Ukrayna, resmi olarak patlamaların arkasında olmadığını söylese de Moskova’nın bunu “terör ve sabotaj” şeklinde adlandırması, saldırıların dışarıdan yapıldığını göstermektedir ya da Moskova, gelişmeleri böyle okumak istemektedir. Diğer yandan saldırıların failinin kim olduğu net bir şekilde bilinmese de saldırıların yapılabilmesi bazı önemli neticeler ortaya çıkarmıştır.

Öncelikle saldırılar, Kırım’ın Rusya açısından eskisi kadar güvenli bir yer olmadığına işaret etmektedir. Dahası “Rusya, bölgenin güvenliğini sağlayamıyor.” imajının oluşması da kaçınılmaz gözükmektedir. Bu nedenle Kırım’daki halk nezdinde Rusya’ya olan güvenin azalacağı ve dolayısıyla tepkinin artacağı öngörülebilir. Bu yüzden de Kırım’ın Rusya’nın kontrolüne geçmesinden memnun olan kesimler, söz konusu düşüncelerini sorgulamaya başlayabilir. Ukrayna’nın diğer yerlerinde yaşanan çatışmaların Kırım’a sıçrayacağına dair endişeler nedeniyle Rusya’nın Ukrayna’daki müdahalesine verilen desteğin azalması da ihtimal dahilindedir.

İkinci sonuç ise Kırım’ın askeri savunmasıyla ilgilidir. Rusya, Kırım’da önemli askeri tesislere sahiptir ve bunlar savunma sistemleriyle korunmaktadır. Saldırıların bertaraf edilememiş olması ise Rusya’nın savunma alanındaki zafiyetini gözler önüne sermektedir. Bu da Kırım’ın yeterince savunulamayacağı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin saldırılardan kısa bir süre önce Sivastopol’de Rusya Deniz Kuvvetleri Gün’ünün kutlanmasına ilişkin planlamalar yapılmaktaydı. Ancak Karadeniz Filosu karargâhı önünde büyük bir patlama meydana gelmiş ve insanların yaralanmasının ardından bu etkinlik iptal edilmiştir. Eğer ki bu patlama, Ukrayna füzelerinin etkisiyle gerçekleşmişse, Rus hava savunma sistemlerinin Karadeniz Filosu’nu yeterince koruyamadığı da söylenebilir. Ayrıca bu saldırılar, füzelerle değil de Kırım’ın herhangi bir yerinden uçurulan insansız hava araçları tarafından yapılmış da olabilir. Fakat bu durum da istihbarat zafiyeti anlamına gelecektir.

ANKASAM ANALİZ

İç ve Dış Dinamikler Çerçevesinde Kosova-Sırbistan Gerilimi

Balkanlarda yeni bir savaşın ayak seslerinin hissedilmesine yol açan Kosova-Sırbistan gerilimine dair yürüttüğü arabuluculuk sürecinde başarı elde eden Avrupa Birliği (AB), 27 Ağustos 2022 tarihinde Priştine ile Belgrad arasında Kosovalı Sırp da dahil olmak tüm vatandaşların “serbest seyahati” konusunda anlaşma sağlandığını duyurmuştur.[1] Bu da sıcak çatışma riskinin en azından bir süreliğine ortadan kalkmasını sağlamıştır.

Söz konusu gelişme, AB’nin krizler karşısındaki başarısız sınavlarına bir yenisinin eklenmesini

engellemiştir. Zira 1990’lı yıllarda gerek Bosna Hersek’te gerekse de Kosova’da yaşanan hadiseler sırasında AB, yakın çevresindeki çatışmaları önleyememiş ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (NATO) müdahalesine kadar geçen süre zarfında birliğin yetkinliği tartışmaya açılmıştır. Dolayısıyla AB, en azından Balkanlardaki son olaylar esnasında başarılı bir kriz yönetimi süreci yürütmüştür. Fakat buna rağmen 2022 yılının Ağustos ayında cereyan eden gelişmeler, bölgedeki etnik ve jeopolitik fay hatlarının kırılma potansiyelini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu da ilerleyen dönemde

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

gerilimin yeniden tırmanabileceğine işaret etmektedir. Öyleyse Kosova ile Sırbistan'ı karşı karşıya getiren olayların değerlendirilmesi, gelecekte yaşanabilecek gelişmelerin öngörülmesini de kolaylaştıracaktır.

Priştine-Belgrad Hattında Tansiyon Niçin Yükseldi?

Bilindiği üzere, Kosova Hükümeti'nin ülke genelinde ve dolayısıyla Sırp'ları da içerecek şekilde tek tip kimlik ve plaka uygulamasına geçilmesi yönünde aldığı karar, Kosovalı Sırp'ların tepkisini çekmiştir. Böylece toplumsal hareketlerin fitili ateşlenmiş ve çeşitli protesto gösterileri düzenlenmiştir. Bu da Balkanlarda savaş çanlarının çalmasına sebebiyet vermiştir.

Bahsi geçen protestoların ardından Priştine yönetiminin mevzu bahis kararı bir ay ertelemesi ise tansiyonun düşmesini ve müzakere kapısının açık kalmasını sağlamıştır. Bir diğer ifadeyle, özelde Kosova Hükümeti ile Kosovalı Sırp'lar ve genelde ise Kosova ile Sırbistan arasında 2022 yılının Ağustos ayının ilk günlerinde patlak veren kriz, Kosova Başbakanı Albin Kurti'nin plaka ve kimlik düzenlemesine ilişkin kararı bir ay süreyle ertelediğini duyurmasıyla sıcak çatışmaya ulaşmadan sona ermiştir.

İşte bu kaotik ortamda iki ülke arasında yükselen tansiyonu düşürmek amacıyla Avrupa Birliği (AB), Kosova Başbakanı Albin Kurti ile Sırbistan Cumhurbaşkanı Alexandr Vucic'i 18 Ağustos 2022 tarihinde Brüksel'de bir araya getirmiştir. Ancak bu görüşmeden herhangi bir somut sonuç çıkmadığı açıklanmıştır. Bilakis Brüksel'den döndüğünde Vucic, Kosova Sırp'larını koruma konusunda kararlı bir duruşa sahip olduğunu dile getirmiştir.[2] Bu da savaş seçeneğinin hala göz ardı edilemeyecek boyutta olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Bu kapsamda Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic'in Kosovalı Sırp'ları koruma noktasında verdiği sözlerin gerilimi azaltmak yerine; tansiyonu yükselterek ve krizi derinleştirecek bir etki yaptığı vurgulanmalıdır. Zira Belgrad yönetimi, uygun şartlar oluştuğunda "Büyük Sırbistan" ideali doğrultusunda hareket edebileceğini Vucic'in sözleri vesilesiyle net bir şekilde ortaya koymuştur.

Kısacası Kosova'nın kendi demografik yapısıyla ilgili olarak ülkenin iç dinamikleri üzerinden şekillenen süreç, kısa zaman içerisinde Sırbistan'ın Kosova Sırp'larının koruyuculuğuna yönelik argümanı doğrultusunda bölgesel bir meseleye dönüşmüştür. Çünkü Belgrad'ın tutumu, etnik şiddetin tüm Balkanlara yayılabileceği endişesine neden olmuştur. Bu noktada Sırbistan'ın Koso-

va'nın bağımsızlığını tanınamasının meseleyi çok daha çetrefilli bir hale getirdiği ifade edilebilir.

Bölgesel Savaş Riski

Kosova-Sırbistan gerilimi yaşanırken; akıllara olası savaşın bu iki ülkeyle sınırlı kalamayabileceği düşüncesi de gelmiş ve bu da kaygıları daha da derinleştirmiştir. Zira benzer bir etnik ve jeopolitik kırılmanın Bosna Hersek'te de olduğu bilinmektedir. Bosnalı Sırp'ların Milorad Dodik liderliğinde Bosna Hersek'ten ayrılmaya ve Sırbistan'a katılmaya yönelik bir çaba içerisinde olduğu aşikardır. Dolayısıyla Belgrad-Priştine hattındaki gerilime, tüm Sırp'ların koruyuculu iddiasıyla hareket eden Sırbistan'ın yaklaşımı sebebiyle Belgrad-Sarayova ilişkilerindeki kriz de eklenebilir.

Böylesi bir senaryoda ise Balkanların tıpkı 1990'lı yıllarda olduğu gibi, ateş çemberine dönmesi kaçınılmaz hale gelebilir. Ancak vurgulamak gerekir ki; mesele, sadece bölgesel dinamikler ve Balkanların nev-i şahsına münhasır etnik fay hatlarıyla açıklanabilecek kadar sınırlı değildir. Zira bölge, Rusya-Batı mücadelesinin en önemli oyun sahalarından biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Rusya-Batı Mücadelesinin Oyun Sahası: Balkanlar

Belirtmek gerekir ki; Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasının ardından Rusya ile Batı arasındaki güç ve nüfuz mücadelesinin çeşitli coğrafyalara sirayet edebileceği düşüncesi oluşmuştur. Nitekim Moskova yönetiminin krizleri ve istikrarsızlıkları Avrupa'nın yakın çevresine; yani Balkan coğrafyasına taşınması, hiç de şaşırtıcı bir gelişme olmayacaktır. Zaten gerek Kosova'da gerekse de Bosna Hersek'te yaşanan tartışmalar, biraz da bu durumun neticesi olarak cereyan etmektedir. Rusya, kendisine yönelik yaptırım baskısı arttıkça, krizlerin Rus yakın çevresiyle sınırlı kalmayacağı mesajını vermektedir.

Tüm bu bilgilerden hareketle, son yaşanan hadiseler Rusya-Batı mücadelesi bağlamında ele alındığında, jeopolitik fay hatları son derece kırılğan olan Balkanlarda etnik şiddetin yeniden yükselmesi mümkün gözükmektedir. Bu anlamda Kosova-Sırbistan gerilimi, bölgedeki ilk jeopolitik depremin burada patlak verebileceğine işaret etmektedir. Bunu Bosna Hersek'in takip etmesi de ihtimal dahilindedir.

Bilindiği üzere, Balkanların Rusya-Batı rekabetinde ön plana çıkan kırılğan bir coğrafya olması nedeniyle Sırbistan, Kosovalı

Sırp'lar ve Bosnalı Sırp'lar, Rusya merkezli Panslavizmin akımının etkisi altındadır.

Aslında Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesi de Rus dış politikasında Avrasyacılıktan Panslavizme geçiş şeklinde tanımlanabilecek bir paradigma değişikliğini göstermiştir. Dolayısıyla Moskova yönetimi, Balkanlarda kendi nüfuzu altındaki aktörleri kullanmak suretiyle krizler üzerinden Avrupa'ya istikrarsızlaştırmak istiyor olabilir.

Buna karşılık Kosova ise Batı'nın desteğiyle bağımsızlığını kazanmış bir ülkedir. Nitekim Kosova'da NATO Kosova Gücü (KFOR) görev yapmaktadır. Bu anlamda KFOR Komutanı Tümgeneral Ferenc Kajari'nin Kosova ile Sırbistan arasında herhangi bir anlaşmaya varılmaması halinde NATO kuvvetlerinin ülkedeki istikrarı korumaya yönelik müdahalede bulunmaya hazır olduğunu belirtmesi, göz ardı edilemeyecek bir gelişmedir.[3] Bu açıklamasında Kajari, Sırp'ların barikatlar kurması halinde, barikatları kaldıracaklarını net bir şekilde dile getirmiştir.[4]

Bahse konu olan açıklama, NATO'nun Rusya'ya verdiği bir mesaj şeklinde yorumlanabilir. Çünkü NATO, Kosova'nın egemenliğini, bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve istikrarını koruma konusunda kararlı olduğunu ortaya koyma ihtiyacı hissetmiştir. Yani Balkanlarda istikrarsızlık yaratarak Ukrayna Savaşı'nda elini güçlendirmeye çalışan Moskova yönetimi ile bölgesel istikrarın tesisi vesilesiyle nüfuzunu ve hegemonyasını sürdürmek isteyen Batı arasında ciddi bir mücadele yaşanmaktadır. Bu da bölgeyi jeopolitik depremlerin beklentiği bir coğrafya haline getirmektedir.

Yekpare Bir Batı'dan Bahsetmek Mümkün mü?

Bununla birlikte Batı'nın Balkanlar politikasına bakıldığında, yekpare bir Batı'dan bahsetmek de mümkün değildir. Bu anlamda NATO'nun Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) ağırlığını hissettirdiği bir uluslararası örgüt olduğu düşünüldüğünde, Washington yönetiminin olası çatışmaları fırsata çevirmek isteyeceğinin sinyallerini verdiği ve kriz durumunda müdahalede bulunacağını açıklayarak Rusya'nın bölgedeki nüfuzunu kırmayı hedeflediği öne sürülebilir. Buna karşılık AB ise arabuluculuk diplomasisini ön plana çıkarmayı seçmiştir. Aslında Sırbistan'ın Rusya'ya yakınlığına rağmen AB "aday ülkesi" olması, bu konuda birliğin elini kuvvetlendirmiştir.

AB'nin arabuluculuk çabalarının temelinde ise Balkanların AB'nin yakın çevresinde yer alması vardır. Dolayısıyla bu coğrafyada işlerin kontrolden çıkması halinde AB ülkelerinin istikrarsızlaşması kaçınılmazdır. Bu nedenle de Batı içerisinde gözle görülebilir bir ayrışma vardır. Bir yanda hegemonyasını ve dolayısıyla küresel liderliğini krizler ve kaos üzerinden sürdürmeye çalışan,[5] bir diğer ifadeyle çatışmadan beslenen bir ABD varken; diğer tarafta bölgesel istikrarsızlığın kendisine olumsuz yansıtacağını öngörerek barışın sürdürülebilirliğinin yollarını arayan AB bulunmaktadır. Nitekim Kosova ile Sırbistan arasında anlaşma sağlanması da AB'nin ABD'ye karşı elde ettiği bir zafer olarak yorumlanabilir. Buna rağmen ABD ile AB'yi birleştiren mühim nokta vardır. O da Rusya karşıtlığıdır. Taraflar, Moskova yönetiminin nüfuzunun sınırlandırılması hususunda hemfikirdir.

Sonuç olarak Kosova'da Kosova Hükümeti ile Kosovalı Sırp'lar arasında yaşanan tartışmalar, kısa süre içerisinde Priştine ile Belgrad'ı karşı karşıya getirmiş ve savaş çanları çalmaya başlamıştır. Bosna Hersek'te de ayrılıkçı Sırp'ların bulunduğu ve Belgrad'ın "Büyük Sırbistan" ideali çerçevesinde iki ülkedeki Sırp'ların da koruyuculuğunu çalıştığı düşünüldüğünde, krizin sıcak çatışmaya dönüşmeden önlenmesinin önemi daha iyi anlaşılabılır. Zira Balkanlar etnik ve jeopolitik bakımdan son derece kırılğan bir coğrafyadır. Üstelik bu bölge, Rusya ile Batı arasındaki nüfuz mücadelesinin oyun sahalarından biri olma özelliğine de sahiptir. Bu nedenle de AB'nin tarafları uzlaştırması, oldukça önemli bir gelişmedir. Ancak böylesi hassas bir zeminde yeni bir krizin patlak vermeyeceğini iddia etmek hiç de rasyonel değildir. Dolayısıyla barış ortamının sürdürülebilirliği tartışmaya açıktır.

[1] "Kosova ile Sırbistan Serbest Seyahat Konusunda Anlaştı", NTV, <https://www.ntv.com.tr/dunya/kosova-ile-sirbistan-serbest-seyahat-konusunda-anlasti,xTuEYPNCqQWwk7DsyW0fQg>, (Erişim Tarihi: 29.08.2022).

[2] Eduart Halili, "Vucic Vows Protect to Serbs in Kosovo", Albanian Daily News, <https://albaniandailynews.com/news/vucic-vows-to-protect-serbs-in-kosovo>, (Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[3] "KFOR Ready to Unblock Any Barricades in Northern Kosovo", Euractiv, https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/kfor-ready-to-unblock-any-barricades-in-northern-kosovo/, (Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[4] Aynı yer.

[5] Mehmet Seyfettin Erol, "Ukrayna'dan Tayvan'a: "Kutup Savaşları" ya da "Kaos Düzeni"", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ukraynadan-tayvana-kutup-savaslari-ya-da-kaos-duzeni/2658931>, (Erişim Tarihi: 29.08.2022).

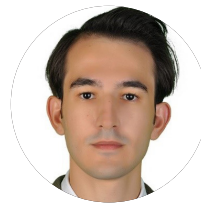
ANKASAM ANALİZ

Kosova ve Tayvan Krizleri Bağlamında Çin-Sırbistan İlişkileri

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'yı işgal etmesinin ardından dünyanın kaoslar üzerinden şekillenmeye başladığı bir sürece girilmiştir. Kosova ve Tayvan krizlerinin de bu döneme denk gelmesi ve olayların başrolündeki ülkelerin birbirleriyle kurduğu ilişkiler dikkat çekicidir.

Kosova ile Sırbistan arasındaki kriz, Priştine'nin 1 Ağustos 2022 tarihi itibarıyla ülkenin kuzeyinde yaşayan Sırların Kosova tarafından

çıkartılan plakalara sahip olması zorunluluğunu açıklamasının ardından patlak vermiştir. Söz konusu karardan sonra, Kosova'nın kuzeyinde yaşayan Sırp azınlık, protestolar düzenleyerek bazı şehir yollarını kapatmış ve Belgrad ile Priştine arasındaki gerilim yükselmiştir. Ancak Kosova Hükümeti, Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçileri ile yaptığı görüşmelerin ardından aldığı kararı bir ay süreyle ertelemiştir.[1]

**Cemal Ege
ÖZKAN**

NATO'nun Kosova Gücü'nün (KFOR), ülkenin kuzeyindeki durumun gergin olduğunu ve "istikrarın tehlikeye girmesi halinde müdahale etmeye hazır olduğunu"[2] açıklaması, krizin geldiği seviyeyi göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

ABD ile Çin arasında yaşanan Tayvan Krizi ise ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan'a gerçekleştirdiği ziyaret nedeniyle ortaya çıkmıştır. Böylece Pekin-Washington hattındaki gerilim, son yıllardaki en üst noktaya ulaşmıştır.

Hem Sırbistan'ın hem de Çin'in Tayvan ve Kosova sorunları bağlamında uzun zamandır tutarlı politikalar izledikleri görülmektedir. Sırbistan, Tayvan konusunda Çin'i desteklerken; Pekin yönetimi de Kosova konusunda Belgrad'ı desteklemektedir. İki ülkenin söz konusu politikalarını, yaşanan bu krizlerde de uyguladıkları görülmektedir.

Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hua Chunying, 3 Ağustos 2022 tarihinde Kosova ile Sırbistan arasındaki plaka sorununa ilişkin yaptığı açıklamada, tarafların diyalog kurmasının ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararları çerçevesinde karşılıklı olarak kabul edilebilir bir siyasi çözüme ulaşmalarının en iyi yol olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Sırbistan'ın egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne tam olarak saygı gösterilmesi gerektiğini de ifade edilmiştir.[3] Çin'in doğrudan Kosova topraklarını ilgilendiren bu kriz hakkında Sırbistan'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne vurgu yapması, Pekin'in bahsi geçen anlaşmazlıkta Belgrad'ın yanında yer aldığını gözler önüne sermektedir.

Sırbistan Başbakanı Ana Brnabic de ABD ile Çin arasındaki Tayvan geriliminin tırmandığı sırada konuya ilişkin yorumda bulunmuş ve Belgrad'ın Tek Çin İlkesi'ni desteklediğini söylemiştir. Brnabic'e göre Tayvan, Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır.[4]

Çin, 2008 yılında Sırbistan'dan bağımsızlığını kazanan Kosova'yı tanımamaktadır. Bunun nedeni ise Pekin'in savunduğu Tek Çin İlkesi'dir. Çin tarafından benimsenen bu ilke, Sırbistan'ın da yararına olan bir politikadır. Zira Belgrad yönetimi de Kosova'yı kendi toprağı olarak görmekte ve bu ülkeyi tanımamaktadır.

Pekin, "Tek Çin İlkesi" üzerinden şekillenen duruşunu, iç siyasette olduğu kadar dış politikada da uygulamasına özen göstermektedir. Dolayısıyla Çin'in Tayvan ve Sırbistan'ın da Kosova konusunda benimsedikleri yaklaşım birbirine benzemektedir. Söz konusu durum, iki ülkeyi aralarındaki işbirliklerini geliştirme konusunda teşvik etmektedir.

Ayrıca her iki devlet de karşılaştıkları sorunlar karşısında Birleşmiş Milletler'deki (BM) gücünü kullanmaktadır. Çin, BMGK'da daimi üye olduğu için Tayvan konusunda kendisine karşı kararlar alınabilmesini engellerken, Sırbistan'ın da BMGK'da yer alan bir başka daimi üye ve en büyük müttefiki olan Rusya sayesinde kendisi aleyhine kararların alınmasını önlediği görülmektedir. Bu yüzden de hem Kosova hem de Tayvan, BM'ye katılamamaktadır. İşte bu durum, iki sorunun bir başka benzer yönünü oluşturmaktadır.

Çin, Sırbistan'ın en büyük ticaret ortaklarından biri ve Asya'daki en büyük ekonomik ortağıdır. Taraflar arasındaki ilişkiler, ekonomik alanda olduğu kadar, askeri boyutta da ilerlemektedir. Bu da ilişkilere stratejik bir mahiyet katmaktadır.

2022 yılının Nisan ayında Çin, Sırbistan'a FK3 hava savunma füze sisteminin teslimatını yapmıştır. İddialara göre Sırbistan, Rus S-300 hava savunma sistemi almamayı tercih ederek; Çin'den hava savunma sistemi almayı tercih etmiştir.[5] Belgrad'ın geleneksel müttefiki olan Moskova yerine, Çin'i seçmesi, Belgrad'ın Pekin'le olan ilişkilere verdiği önemi net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Sırbistan'ın Çin tercihiyle, Batı yaptırımlarıyla boğuşan Rusya'yla ilişkilerini dengelemeye çalıştığı söylenebilir. Dolayısıyla Çin ile Sırbistan arasındaki münasebetlerin yeni bir aşamaya girdiğini söylemek mümkündür.

Sırbistan'ın Çin'le tesis ettiği stratejik ilişkiler, ilerleyen dönemlerde Belgrad'ın BM'deki gücünü artırmasını da sağlayabilir. BMGK'daki 5 daimi üye olan ABD, Çin, Fransa, İngiltere ve Rusya'nın veto hakkı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Sırbistan açısından Çin'le kurduğu ortaklık oldukça mühimdir.

Tüm bunlara ek olarak Rusya'nın Sırbistan'ın geleneksel müttefiki olmasından dolayı Çin'in bu ülkedeki etkisinin göz ardı edildiği söylenebilir. Her ne kadar Sırbistan, AB üyeliği için aday bir devlet olsa da üyelik sürecinin uzaması, Pekin'in Belgrad üzerindeki nüfuzunu artıran bir başka husustur. Zira Sırbistan'ın AB üyesi olmasının gecikmesi, bloktan alacağı ekonomik yardımları da engellemektedir. Yani Sırbistan'ın AB üyesi olamaması, Çin'in ülkeye nüfuz edebilmesini kolaylaştırmaktadır.

Çin'in Sırbistan'da yaptığı yatırımlar, Belgrad'ın en yakın müttefiki olan Moskova'yı da rahatlatmaktadır. Zira Rusya, 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya başlattığı harekât sonrasında bölgede sıkışmış vaziyettedir. Öyle ki; Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Avrupa ülkelerinin hava sahalarını Rusya'ya kapatmaları nedeniyle bölgedeki en yakın müttefiki olan Belgrad'a planlanan ziyaretini gerçekleştirememiştir.

Ayrıca Belgrad, Pekin tarafından Kuşak-Yol Projesi'nin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Bu bakımdan Çin tarafından yapılan Macaristan- Sırbistan Demiryolu Projesi son derece önemlidir. Zira bahse konu olan demiryolu, Kuşak-Yol Projesi'nin Avrupa'daki köprübaşı olarak değerlendirilmektedir.[6] Orta ve Doğu Avrupa bölgeleri ve Yunanistan, Çin açısından Avrupa'ya açılan kapı konumundadır. Buna ek olarak Balkan coğrafyasının Deniz İpek Yolu için de önemli bir merkez olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle de genelde Balkanlar ve özelde Sırbistan, Kuşak-Yol Projesi'nin Avrupa'daki bir uzantısıdır. Bu da Sırbistan'ı Çin'in yakından ilgilendiği bir ülke haline getirmektedir.[7]

Sonuç olarak Kosova ve Tayvan sorunlarının benzerliğinden ötürü Pekin, Belgrad'ın yanında yer alan bir politika yürütmeyi tercih etmektedir. Dolayısıyla bu benzerlik, taraflar arasındaki işbirliğinin teşvik etmektedir. Dahası Kosova ve Tayvan krizleri, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesiyle başlayan süreçle birlikte değerlendirildiğinde, bu üç olayın Transatlantik ve Avrasya güçleri arasındaki nüfuz mücadelesini simgelediği söylenebilir. Tüm bunlara ek olarak Sırbistan, Çin tarafından Kuşak-Yol Projesi'nin önemli bir bileşeni şeklinde değerlendirilmektedir. Sırbistan açısından da Çin, özellikle de son yıllarda askeri alandaki işbirliği nedeniyle bir ekonomik ortaktan stratejik ortağa evrilen bir partnerdir.

[1]"Kosovo Government Postpones Number Plate Plan Following Serb Protests", Euronews, <https://www.euronews.com/2022/08/01/kosovo-government-postpones-number-plate-plan-following-serb-protests>, (Erişim Tarihi: 21.08.2022).

[2] Aynı yer.

[3] "Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on August 3, 2022", Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/202208/t20220804_10733756.html, (Erişim Tarihi: 22.08.2022).

[4] "Int'l Community Affirms Support for One-China Principle", Xinhuanet, <https://english.news.cn/20220807/15f93b66e6ae454ab9e3da-4e5cd52a63/c.html>, (Erişim Tarihi: 22.08.2022).

[5] "Serbia at the Crossroads between the Chinese Dragon and the Russian Bear: New Tensions in the Balkans?", Special Eurasia, <https://www.specialeurasia.com/2022/05/13/serbia-china-russia-balkans/>, (Erişim Tarihi: 22.08.2022).

[6] Andreea Brînză, "China and the Budapest-Belgrade Railway Saga", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2020/04/china-and-the-budapest-belgrade-railway-saga/>, (Erişim Tarihi: 23.08.2022).

[7] Ljiljana Grubic, "Serbia's Increasing Importance for China's BRI", Emerging Europe, <https://emerging-europe.com/voices/serbias-increasing-importance-for-chinas-bri/>, (Erişim Tarihi: 23.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Pelosi'nin Tavyan Ziyareti Üzerinden Hindistan'ın Stratejik Özerklik Tercihine Bakış

Amerika Birleşik Devleti (ABD) siyasetinde 1980'li yılların sonlarından itibaren etkili bir isim olarak yer alan ve 1987 yılından beri California eyaletinden Senato üyesi seçilen ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin 2 Ağustos 2022 tarihinde Tayvan'ı ziyaret etmesi hem öncesinde hem de sonrasında uluslararası politikada en fazla odaklanılan konularının başında yer almıştır. Hatta bu ziyaret, Atlantik İttifakı bağlamında en ciddi sorun ve tehdit olarak ele

alınan Rusya-Ukrayna Savaşı'nı dahi, kısa süreli de olsa, gündemde ikinci öneme sevk etmiştir.

Daha önce de ifade edildiği üzere söz konusu ziyaret, kısa süreli de olsa küresel çatışma riskinin de hesaplandığı ve ihtimal dahilinde ele alındığı üst düzey bir krizle tüm sistemi ve özellikle de bölge devletlerini muhatap kılmıştır. Bu bağlamda kimi devletler ziyareti destekleyen açıklamalar da bulunurken; kimi devletler de

**Dr. Kadir Ertay
ÇELİK**
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Danışmanı

ziyarete ilişkin endişe ve çekincelerini dile getirmişlerdir. Ziyaretle ilgili bu tartışma atmosferine rağmen ABD’de dahil olmak üzere uluslararası politikanın aktörlerinin kahir ekseriyeti “Tek Çin İlkesi”ni benimsediklerini teyit eden açıklamalar yapmışlardır. Bu noktada gerek bölgesel ve küresel stratejik önemi gerekse de diğer aktörlerden farklı bir pozisyon alması hasebiyle Hindistan dikkat çekmiştir. Yeni Delhi yönetiminin tavrını bu anlamda dikkate değer kılan husus, ziyaret bağlamında “Tek Çin İlkesi” hakkında sessiz kalması ve Pekin tarafının Yeni Delhi’ye açıkça bu sessizliklerinden vazgeçerek “Tek Çin İlkesi”ne bağlılığı teyit eden bir açıklama yapma çağrısında bulunulmasıdır.

Başta küresel ekonomi olmak üzere askeri ve politik rekabetin merkezi haline gelen Asya-Pasifik’teki gelişmelerle birlikte ABD’nin Çin’i sıkıştırmaya yönelik kurguladığı oyun ve bölgesel gelişmelere ek olarak Pekin yönetiminin de Yeni Delhi’yi hedef alan açıklamaları, Hindistan’ın Tayvan politikasını merkeze alarak Çin’le ilişkilerini ve bölge politikasını değerlendirmeyi zaruri bir hale getirmiştir. Bu kapsamda ilk olarak Hindistan-Çin ilişkilerine tarihsel bir metodolojiyle ana hatlarıyla bakmak gerekmektedir.

1947 senesinde Büyük Britanya’dan ayrılarak bağımsızlığını kazanan Hindistan, 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti’ni aynı yılın Ekim ayında tanımıştır. Dönemin politik yapısı ve dinamikleri itibarıyla bu tanımanın en önemli yanı Hindistan’ın Çin’i tanıyan ilk komünist olmayan devlet olmasıdır. Bu dönemde her ne kadar komünist rejimi tanısa da Yeni Delhi yönetimi, Büyük Britanya’dan miras aldığı “demokratik” sistemi devam ettirmiştir. Bu süreçte gerek toplumsal ve siyasal yapısının özellikleri gerekse de sömürgecilik uygulamaları ve devlet yönetimindeki tecrübesizliklerinden ötürü Büyük Britanya dönemindeki Hindistan topraklarının parçalanması suretiyle Pakistan ve hatta sonrasında da Pakistan’ın bölünmesiyle de Bangladeş devletleri tesis edilmiştir.

Yukarıdaki paragrafta da görüldüğü üzere uzun bir dönem kolonyal yönetimin idaresi altında kalan Hindistan’ın bağımsızlık sonrasında ki en temel problemlerinin başında toprak bütünlüğünün muhafazası, sınır sorunları ve iki kutuplu uluslararası sistemde egemenliği ve özerkliği muhafaza eden bir devlet inşası ihtiyacı gelmektedir. Aynı durum, Çin için de geçerlidir. Bu ortak tehdit algısı ve çıkar okumaları, başlarda iki ülkeyi “Bağlantısızlar Hareketi” çerçevesinde bir araya getirse de özellikle 1960’lı yıllardaki sınır çatışmalarından dolayı taraflar arasında sorunlar baş göstermeye başlamıştır.

Bahse konu olan döneme bakıldığında 1962 yılında Pekin yönetimi, Hindistan’la imzalanan McMahon Sınır Anlaşması’nı tanımadığını ilan etmiş ve ardından iki devlet arasında savaş başlamıştır. 1962 yılının Ekim ayında Çin Ordusu, Ladakh bölgesindeki Chip Chap Vadi’sine saldırmış ve 48 saat içinde vadiyi ele geçirmiştir. 24 Ekim 1962 tarihinde taraflar arasında bir sulh sağlansa da 15 Kasım 1962 tarihinde Çin, Hindistan’ın doğu bölgesine asker çıkarmıştır. 1976 yılına kadar gerginlik içerisinde olan ilişkiler, aynı sene içerisinde elçiler statüsünde tekrar başlamış ve 1980’li yıllarda normalleşmiştir.

Her ne kadar ilişkiler için “1980’lerle birlikte bir normalleşme söz konusu oldu.” ifadesi kullanılsa da esasen iki devlet arasındaki sınır ve toprak meseleleri çözülmemiş olup; dondurulmuş halde bekletilmektedir. Hatta son döneme kadar bu ihtilaflardan ötürü iki devlet, askeri gerilimler yaşamış ve zaman zaman her iki taraftan da yaralanan veya ölen askerler olmuştur.

İkili ilişkiler bağlamında sınır sorunları ve toprak bütünlüğü bağlamındaki meselelerden ötürü bir türlü istikrarlı bir yapıcı ilişki tesis edemeyen Yeni Delhi ve Pekin yönetimlerinin bölgesel ve küresel düzlemde uluslararası politikayı okumaları da farklılık arz etmektedir. Bu kapsamda Çin tarafından Hindistan ve Yeni Delhi yönetimiyle iyi ilişkileri olan en büyük tehdit olarak ABD algılanırken; Hindistan da Çin ve Çin’le iyi ilişkilere sahip olan Pakistan’dan tehdit algılamıştır. İki devletin kendini genel konumlandırmasının temelinde bir önceki cümlede belirtilen unsur yer alırken; Rusya bağlamındaysa Pekin açısından hem Rus enerji kaynaklarına olan ihtiyaç hem de ortak düşman ABD’nin varlığı, ilişkilerin seyrinde etkili olmaktadır. Yeni Delhi yönetimi ise Rus silah sanayisine bağımlı olması ve Çin’i Asya’da dengelemesi bakımından Moskova’yı karşısına almamaya çalışmaktadır.

Bir yandan ABD ve Rusya ile kazan-kazan çerçevesinde ilişki tesis ederek hem özerk dış politikasını sürdürebilmeyi hem de Çin’i dengelemeyi hesaplayan öte yandan kısa vadede bölgede dominant güç uzun vadede ise küresel sistemde bir güç merkezi olmayı hedefleyen Hindistan’ın geçmişteki “Bağlantısızlar Hareketi” politikasına benzer bir anlayışla BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika devletlerinin oluşturduğu ekonomik girişim) bağlamındaki ekonomik temelli dış politika inisiyatifinin günümüz bağlamında önemli ve etkili olabilecek bir tercih olduğunu ifade etmek gerekir. Çünkü uluslararası sistemin değişimi ve dönüşümü bağlamında en önemli parametrenin ekonomi olduğu aşıkardır. Buna ek olarak 9 Haziran 2017 tarihinde Hindistan, 1996 yılında Şanghay Beşlisi olarak anılan ve 2001 yılında Özbekistan’ın katılımıyla Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) adını alan uluslararası örgüte üye olmuştur. ŞİÖ’nün üyeleri arasında Rusya, Çin, Pakistan ve İran’ın yer aldığı göz önüne alınırsa Yeni Delhi’nin bölgesel ve küresel denklemini etkileyecek gerek politik gerekse ekonomik girişimlerden uzak kalmayarak mevcut pozisyonunu ve elini kuvvetlendirme arayışında olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Netice itibarıyla uluslararası sistemin “tek kutuplu” yapısının tartışıldığı ve küresel rekabetin Asya-Pasifik merkezli yürütüldüğü günümüz konjonktüründe Hindistan açısından dış politikasındaki en önemli parametre bir yandan ABD ve Rusya’yla dengeli bir siyaset yürüterek Çin’e karşı elini güçlü tutmak; diğer taraftan da çok kutupluluğun tartışıldığı bu dönemde stratejik ve politik özerklik üzerinden küresel güç merkezlerinden biri haline gelmektir. Gerek bağımsızlığın ilk yıllarında gerekse de Bağlantısızlar Hareketi sürecinde özerk politikaları pratik boyutunda kısmen de olsa da uygulayan Yeni Delhi, Pelosi’nin Tayvan ziyaretiyle gündeme gelen “Tek Çin” politikası başta olmak üzere bölgesel ve küresel jeopolitikte yeniden stratejik bir özerklik inşa etmeye çalışmaktadır. Elbette burada öne çıkan iki soru ise; Hindistan’ın bu konumlandırmasını süreklilik arz edecek şekilde sürdürebilmesinin mümkün olup olmadığı ve küresel rekabette kendi eksenini yaratırken; ABD-Rusya-Çin hattında nasıl bir dış politika tercihi ve stratejisiyle hareket edeceğidir.

ANKASAM ANALİZ

Ukrayna Savaşı'nın Gölge- sinde Rusya'nın Askeri Güç Gösterisi: Vostok-2022 Tatbikatı

18 Ağustos 2022 tarihinde Moskova yönetimi, Vostok (Doğu) tatbikatlarının dördüncüsünün Vostok-2022 adıyla 30 Ağustos-5 Eylül 2022 tarihlerinde gerçekleştirileceğini duyurmuştur.[1] Tatbikata Çin, Belarus, Hindistan, Tacikistan ve Moğolistan'ın da katılacağı açıklanmıştır. Dört yıllık periyotlar halinde düzenlenen Vostok tatbikatları, daha önce 2010, 2014 ve 2018 senelerinde yapılmıştır.

2018 yılındaki tatbikata Çin Halk Kurtuluş Ordusu da katılmış ve 300.000 personelin görev yapması sebebiyle Vostok-2018, Soğuk Savaş sonrasındaki en büyük askeri tatbikat olarak literatürdeki yerini almıştır.[2] Peki Rusya, Ukrayna'daki savaş devam ederken; Vostok-2022 tatbikatıyla hangi mesajları vermeye hazırlanmaktadır?

**Dr. Doğan
BAŞARAN**
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

Öncelikle Rusya, Ukrayna'yla "Batı Cephesi"nde savaşmaktadır. Vostok tatbikatları ise "Doğu Cephesi" için yapılan bir hazırlık mahiyetindedir. Bu anlamda Rusya, halihazırda yürüttüğü savaşa rağmen güç gösterisi yapmak ve doğusundaki ülkelere karşı elinin hiç de zayıf olmadığını göstermek istemiştir. Ancak daha da önemlisi Kremlin yönetimi, rutin askeri faaliyetlerini ifa etmek suretiyle Ukrayna'da işlerin planlandığı gibi gittiği yönünde bir izlenim oluşturmaya çalışmaktadır.

Diğer taraftan Vostok-2018'in beş farklı alanda gerçekleştirildiği bilgisi hafızalardaki yerini korumaktadır.[3] Medyaya yansıyan haberlere göre, Vostok-2022 için ondan fazla alan belirlenmiştir.[4] Bu da Moskova yönetiminin doğuda yaşanması muhtemel herhangi bir savaşa çok daha hazırlıklı bir şekilde girmek istediğine işaret etmektedir.

Bununla birlikte Rusya, tatbikat vesilesiyle müttefiklik ilişkilerine dair de birtakım mesajlar verme ihtiyacı hissetmiş gözükmektedir. Bunların başında ise Rusya'nın yalnız olmadığının gözler önüne serilmesi amacı gelmektedir. Bu nedenle tatbikata katılacak aktörlerin durumuna değişmek gerekmektedir.

İlk olarak, Çin'in 2018 senesindeki tatbikata da katıldığı bir kez daha vurgulanmalıdır. Her ne kadar bu veri, meselenin Çin boyutunda kayda değer bir değişiklik yaşanmadığına işaret etse de Rusya-Ukrayna Savaşı'nın "ötekiler ittifakını" derinleştirdiğini öne sürmek mümkündür. Zira iki ülke, askeri anlamda beraber hareket ettiklerini rakiplerine gösterme ihtiyacı hissetmiştir.

Aynı zamanda Vostok-2022 tatbikatının yapılacağına Tayvan Krizi'nin hemen ardından açıklanması da zamanlaması itibarıyla son derece dikkat çekicidir. Bu da tarafların 4 Şubat 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in Pekin'deki gerçekleştirdikleri görüşme sırasında imzaladıkları ortak bildirinin[5] arkasında durdukları ve buna uygun hareket etmeye özen gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Vostok-2022'ye katılacak aktörlerden Belarus'un durumu ise malumun ilanı şeklinde nitelendirilebilir. Zira Minsk yönetimi, Rusya'yla entegrasyon sürecini hızlı bir biçimde yürütmekte, Ukrayna'daki savaşa yönelik politikası sebebiyle Batı Dünyası'nın tepkisini çekmekte ve hatta yaptırımların hedefi haline gelmektedir. Bu nedenle de Belarus'un tatbikata katılması şaşırtıcı bir gelişme değildir.

Diğer taraftan Vostok-2022'ye katılacak ülkeler arasında sürpriz sayılabilecek bir aktör de vardır. Çünkü Hindistan'ın katılımı oldukça ilginç bir hadisedir. Burada değinilmesi gereken en önemli husus, Hindistan'ın Çin'le aynı tatbikatta yer alacak olmasıdır. Öyle görünüyör ki; sınır problemleri bulunan iki bölgesel rakip arasındaki ihtilafların çözümü noktasında Rusya, arabuluculuk yapabileceğini göstermek istemiştir. Buna ek olarak Moskova yönetimi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere "Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi"nin mimarlarına, mevzubahis politikayı akamete uğratabilecek güce sahip bir aktör olduğu mesajını vermektedir. Bu konuda ise Kremlin'in Yeni Delhi'nin dış politikadaki stratejik özerklik elde etme çabalarını kullanmak istediği öne sürülebilir.

Öte yandan Hindistan'ın Ukrayna'daki savaş devam ederken; Rusya Ordusu'nun tatbikatında yer almayı kabullenmesi, Yeni Delhi'nin Batı'yla ilişkilerinde ciddi bir güven problemi yaşanmasını da beraberinde getirebilir. Zaten Rusya ile Hindistan arasındaki askeri işbirliği Batı'nın tepkisini çekmektedir. Vostok-2022, problemlerin çok daha çetrefilli bir boyut kazanmasına neden olabilir.

Katılımcı devletlerden bir diğeri ise Tacikistan'dır. Bu tatbikat vesilesiyle Moskova yönetimi, Duşanbe üzerindeki geleneksel etkisinin sürdürdüğünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Bilindiği gibi Tacikistan, Orta Asya devletlerinin ABD'yle periyodik olarak düzenlediği rutin tatbikatlara katılmaktadır. Hatta bunların sonuncusu olan "Bölgesel İşbirliği-2022" isimli askeri tatbikata ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle de Moskova, Vostok-2022'ye katılması için Duşanbe yönetimine davet göndererek Batı'ya Orta Asya'da istediği gibi hareket edemeyeceğini ve bazı çabalarının boşuna olduğunu göstermek istemiştir.

Söz konusu tatbikatın jeopolitik yansımalarına bakıldığında ise Rusya-Çin-Hindistan üçgeninin oluşabileceğinin altı çizilmelidir. Elbette bu durum, Orta Asya'daki Türk devletlerinin jeopolitik bir kıskacın içine alındığı; yani kuşatıldığı anlamını taşımaktadır.

Sonuç olarak Rusya, "Batı Cephesi"nde Ukrayna'daki savaş devam ederken; halen güçlü olduğunu göstermek, "Doğu Cephesi"nde yaşanabilecek muhtemel çatışmalara hazırlıksız yakalanmamak, Çin'le ittifaka dair kararlılığını ortaya koymak, Belarus'la olan entegrasyon sürecinin sürdüğü mesajını vermek, ABD'ye Hint-Pasifik bölgesinde Hindistan üzerinden darbe vurmak ve hatta Yeni Delhi'nin bir "Truva Atı" olduğu izlenimini oluşturmak ve Tacikistan üzerindeki etkisini koruduğunu göstermek amacıyla rutin tatbikatlarından biri olan Vostok tatbikatı'nın düzenleneceğini duyurmuştur. Tatbikatın ortaya koyduğu en önemli jeopolitik gerçeklik ise Moskova-Pekin hattındaki ittifaka Yeni Delhi'nin dahil olması halinde Orta Asya'daki Türk cumhuriyetlerinin derin bir kuşatmayla karşı karşıya kalacağıdır.

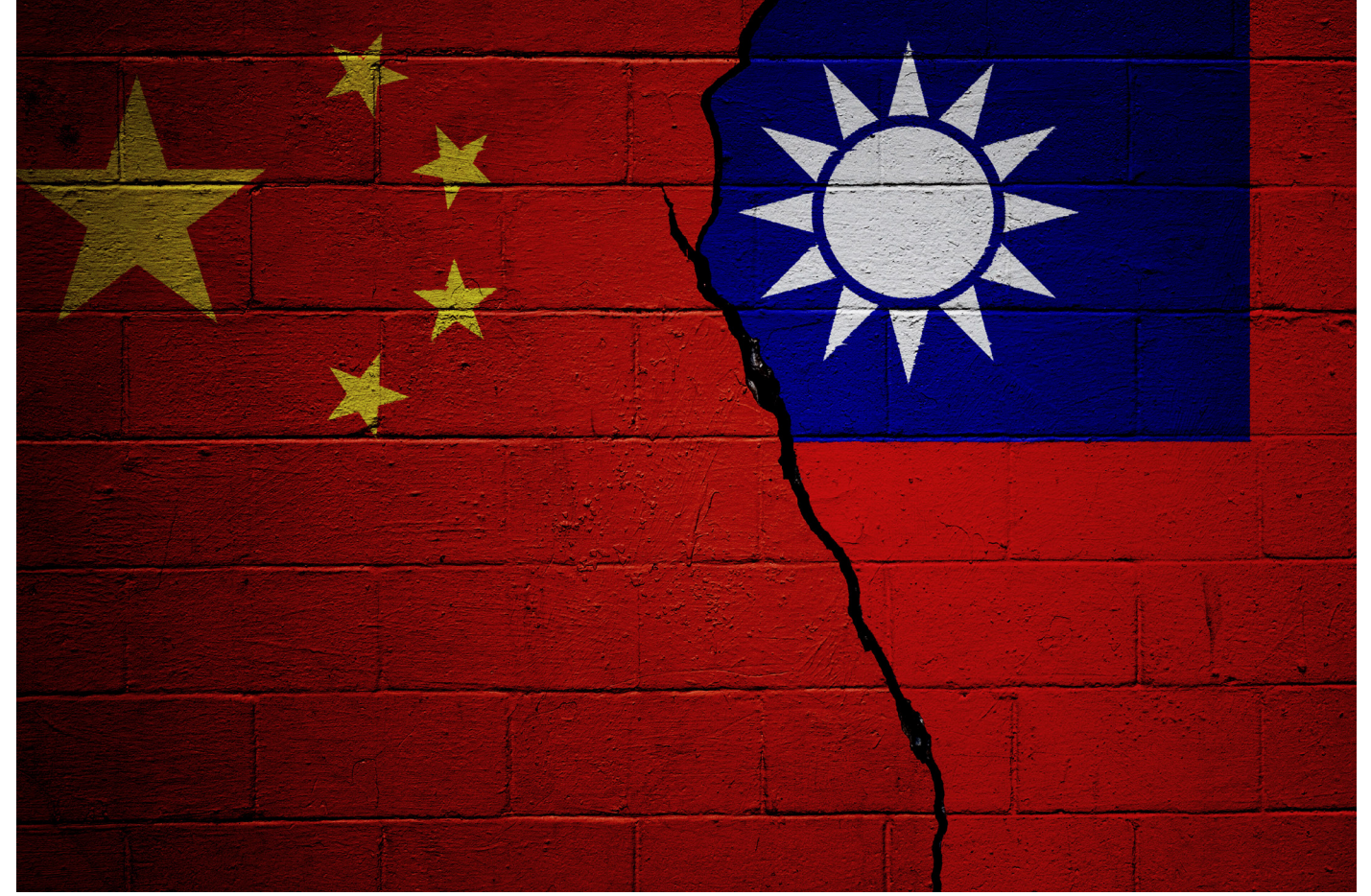
[1] "Çin, Rusya'nın Tatbikatına Katılacak", Dünya, <https://www.dunya.com/dunya/cin-rusyanin-tatbikatina-katilacak-haberi-666672>, (Erişim Tarihi: 19.08.2022).

[2] "Vostok 2018: Rusya ve Çin'den 'Soğuk Savaş' Sonrasının En Kapsamlı Tatbikatı", BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45335072>, (Erişim Tarihi: 19.08.2022).

[3] "VOSTOK 2018: Rusya'nın On Yıllık Stratejik Tatbikatları Ve Savaş Hazırlıkları", NATO Review, <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2018/12/20/vostok-2018-rusya-nin-on-yillik-mstratejik-tatbikatları-ve-savas-hazirlikları/index.html>, (Erişim Tarihi: 19.08.2022).

[4] "Batıda Ukrayna ile Savaşan Rusya, Doğuda '2022 Vostok' Askeri Tatbikatını Düzenleyecek", Euronews, <https://tr.euronews.com/2022/07/26/batida-ukrayna-ile-savasan-rusya-doguda-2022-vostok-askeri-tatbikatini-duzenleyecek>, (Erişim Tarihi: 19.08.2022).

[5] Sabir Askeroğlu, "Russian-Chinese Entente Against Collective Western Alliance", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/russian-chinese-entente-against-collective-western-alliance/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 19.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Çin'in Tayvan'daki Kırmızı Çizgileri Neler Olabilir?

Çin, 10 Ağustos 2022 tarihinde Tayvan'la ilgili yayımladığı Beyaz Kitap'ta adayla "yeniden birleşmenin" barışçıl bir şekilde gerçekleşeceğinden bahsetmektedir. Ancak Pekin yönetimi, söz konusu belgede gerekirse güç kullanımına başvurabileceğini ve tüm önlemleri alma seçeneğini saklı tuttuğunu da belirtmiştir.[1] Peki Çin'in Tayvan'da kuvvet kullanımına başvurması için "dış güçlerin" daha ne kadar ileri gitmesi gerekmektedir? Yani Çin'in askeri güç kullanmasına yol açacak kırmızı çizgileri nelerdir?

Çin'in Londra Büyükelçisi Zheng Zeguang, İngiltere'nin "Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yolunu izlemesi" ve Tayvan konusundaki "kırmızı çizgileri" aşması halinde "ciddi sonuçlarla" karşılaşacağını söylemiştir.[2] Zeguang, "Tayvan'ın bağımsızlığı savaş demektir ve bir çıkmaza yol açacaktır." demiştir.[3] Bu sözlerden hareketle, Çin'in kırmızı çizgisinin Tayvan'ın bağımsızlığı olduğunu düşünülebilir. Fakat benzer uyarıları Pekin yönetimi, ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan ziyareti öncesinde yapmıştır. O dönemde Çin'in

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

kırmızı çizgisinin Tayvan'ın ziyaret edilmesi olduğu düşünölmekteydi.Buna rağmen Pelosi'nin uçağı, Tayvan'a inmiştir ve Pekin, buna karşı herhangi bir şey yapamamıştır. Dolayısıyla Çin'in kırmızı çizgisinin bu ziyaretler olmadığı anlaşılmıştır.

Son birkaç aydır İngiltere Dışışleri Bakanı Liz Truss, Ukrayna'dan ders alınması gerektiğini ve Tayvan'a askeri destekte bulunulmasının önemini vurgulamaktadır. Örneğin İngiltere Parlamentosu'ndan bir heyetin önümüzde aylarda Tayvan'ı ziyaret etmesi beklenmektedir.Çin ise İngiltere'nin eğer bu yönde bir adım atarsa ciddi sonuçlarla karşılaşacağını söyleyerek uyarılarda bulunmaktadır. Öyleyse Çin'in kırmızı çizgisi, Tayvan'a siyasi, ekonomik ve askeri destek verilmesi de olabilir. Ancak Londra, Pekin'in bu kırmızı çizgilerini geçmeye kararlıdır. Çünkü daha önce Washington, bunu yapmış ve herhangi bir ciddi yanıtla karşı karşıya kalmamıştır. Ayrıca İngiltere de ABD'nin koruması altında ve ona güvenerek bu ziyaretleri yapacaktır.

İngiltere'nin yanı sıra Almanya ve Fransa'dan Parlamento heyetleri de önümüzdeki aylarda adayı ziyaret edecektir. Bu durumda Çin, her bir Avrupa ülkesine ayrı ayrı yaptırımlar getirmek durumunda kalabilir. Çin'in "sözde" kırmızı çizgileri aşıldığında, nasıl tepki verdiğini öğrenmek için Pelosi'nin Tayvan ziyareti sonrasındaki tepkisine bakmak gerekmektedir. Buna cevaben Çin, ABD'ye 8 maddelik "karşı tedbirler" getirmiştir. Dolayısıyla Pekin yönetimi, Avrupa'ya karşı da yaptırım yerine bazı ek tedbirler alabilir.

Ekonomik bağımlılık sadece Avrupa açısından değil; Çin bakımından da geçerlidir. Pekin, Avrupa'daki pazarını kolay kolay kaybetmek istemeyecektir. Kısacası Avrupa'dan heyetler, Tayvan'ı daha sık ziyaret etmeye başlasa bile Çin, buna büyük tepki vermeyecek ve sadece onları tehdit etmekle yetinecektir. Bunun yanı sıra ABD'ye yaptığı gibi, ikili diyalogu azaltmaya dönük bazı tedbirler alacaktır.

Pekin'in öfkesini çeken bir başka gelişme; ABD Ordusu'nun Tayvan Boğazı'nda seyrüsefer güvenliğini sağlamak maksadıyla tatbikat yapma niyetini dile getirmesidir. Buna cevaben"ABD saldırganlığına" karşı koyacağını dile getiren Çin, "Ülkemizin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine zarar verecek herhangi bir hareket olursa, karşılık vereceğiz" açıklamasında bulunmuştur.[4] Bu sözlerden yola çıkıldığında, Çin'in kırmızı çizgisinin ABD ve müttefiklerinin Tayvan Boğazı'ndan geçmeleri veya burada güvenlik devrilerinde bulunmaları olduğu düşünülebilir.Ancak Pekin, Tayvan Boğazı'ndan geçişlerle ilgili daha önce de ABD ve müttefiklerine benzer uyarılarda bulunmuştur.

Geçtiğimiz yıllarda söz konusu uyarıları dikkate alan bazı Avrupalı devletler, örneğin Almanya, boğazdan geçiş yapmaktan vazgeçmiştir. Fakat Washington yönetimi, Pekin'in kırmızı çizgilerini aşmak suretiyle Avrupalı devletlere öncülük etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ABD, geçmiş yıllarda yaptığı gibi, Tayvan Boğazı'ndan bir kez daha geçerek Çin'in burada yarattığı "de facto" durumları bozmayı hedeflemektedir. Pekin ise bu geçiş sırasında egemenliğinin ihlal edilmesi durumunda sert karşılık vereceğini belirtmektedir.

Çin'in bu uyarılarının dikkate alınması için sert güce başvurmak zorunda kalacağı görölmektedir. Geçmişte Pelosi'nin ziyareti sırasında Çin, bundan çok daha büyük tehditlerde bulunmuş; ancak sonunda hiçbir bir şey yapmamıştır. Böylece inandırıcılığını ve caydırıcılığını kaybetmiştir. Gelineen noktada ise sadece ABD değil; tüm Avrupalı güçler, Çin'in yakın denizlerinde provokatif eylemlerde bulunabileceklerinin mesajını vermektedir. Çünkü Çin'in bu hamleleri yanıtız bırakacağını bilmektedirler. Örneğin Pekin yönetimi, Pelosi'nin Tayvan ziyaretine ses çıkarmayınca ABD, daha da ileri giderek senatörlerden oluşan bir heyeti adaya göndermiştir. Çin ise bu ziyarete cevap olarak yine Tayvan çevresinde tatbikat yapmıştır. Üstelik ABD, elini bir kez daha yükselterek Tayvan Boğazı'nda seyrüsefer güvenliğı tatbikatı yapmaya hazırlanmaktadır.

Anlaşılaacağı gibi ABD, Çin'in cevap veremediğini gördükçe, elini yükseltmektedir. Bu da ABD'nin Çin'i baskılama ve Hint-Pasifik'teki hegemonyasını sağlamlaştıırma çabasının bir parçasıdır. Yani ABD'nin bu adımlarından vazgeçmesi beklenmemelidir. Bir diğer ifadeyle

Washington, yumuşak güçten anlamamaktadır. Burada "Çin'in Tayvan'daki kırmızı çizgisi nedir?" sorusu gündeme gelmektedir. Çin'in Tayvan'da kuvvet kullanımına yol açacak kırmızı çizgileri şunlar olabilir:

- Birincisi, Tayvan'ı ziyaret etmek Çin'in kırmızı çizgisi değildir. Bu anlaşılmıştır. Yani Çin, bu tür bir eylemi, egemenlik ihlali olarak görse de sert güç kullanmamaktadır.
- İkincisi Çin, "Tayvan'ın bağımsızlığını" kırmızı çizgi olarak gördüğünü söylemektedir.[5] Dolayısıyla ABD başta olmak üzere Batılı devletlerin Tayvan'ı resmi olarak tanıdıklarını duyurmaları halinde Pekin, kuvvet kullanma yoluna gidebilir.
- Üçüncüsü Tayvan, uluslararası organizasyonlarda, sivil toplum örgütlerinde ve genel anlamda hükümetler arası örgütlerde temsil edilmeye başlarsa Çin, buna sert güç yoluyla karşılık verebilir.
- Dördüncüsü ABD ve müttefikleri, Tayvan'la de facto ilişkilerini sürdürmekle birlikte ekonomik ve askeri işbirliğini geliştirirlerse Çin, bunu engellemek için askeri güç kullanabilir. Çin'in buradaki kırmızı çizgisi; Tayvan'la ticaret anlaşmaları imzalamaları ve adaya askeri yardımda bulunmalarıdır.
- Beşincisi, Batılı güçlerin Tayvan'ı koruyacaklarını açıklamaları ve bunun için bir koalisyon kurmaları halinde Çin, adayla birleşmek için harekete geçebilir. Bu anlamda Pekin'in kırmızı çizgisi; Tayvan'ın savunma ittifaklarına ve koalisyonlara katılmasıdır.
- Altıncısı, eğer Tayvan Boğazı'nda ABD, Çin'in karasularını ihlal ederse Pekin, buna misillemeyle karşılık verebilir. Yani kuvvet kullanabilir. Zaten Çin'in Washington Büyükelçisi'nin son uyarısı da bu yöndedir.

Sonuç olarak Çin'in Tayvan'la ilgili kırmızı çizgileri, ABD tarafından test edilmektedir. Pekin'in hangi alanda, ne zaman ve neye tepki vereceğı bilinmemektedir. Yukarıdaki ihtimallerden yola çıkarak bir neticeye ulaşmak gerekirse; Çin'in Tayvan'daki kırmızı çizgisi, ABD ve müttefiklerinin Tayvan'ın bağımsızlığını tanımaya başlaması olabilir. Fakat Batılı güçler, Tayvan'la ilişkilerini geliştirirlerken; aynı zamanda "Tek Çin İlkesi"ne bağlılıklarını da vurgulamaktadır. Tayvan'ın uluslararası sisteme daha fazla entegre olması, Çin'in ulusal çıkarlarına büyük bir tehdit oluşturabilir. Yani ABD ve müttefikleri, "Tek Çin İlkesi"ne bağlılıklarını teyit etmek ve aynı zamanda Tayvan'la ilişkilerini geliştirmek suretiyle Çin'i kışkırtmak, sınırlarını zorlamak ve dolayısıyla Pekin'i hataya zorlamak istemektedir.

[1] "Full Text: The Taiwan Question and China's Reunification in the New Era", Xinhua, <https://english.news.cn/20220810/df9d3b8702154b34b-bf1d451b99bf64a/c.html>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[2] "Chinese Ambassador Warns UK Not to Cross 'Red Lines' over Taiwan", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/16/chinese-ambassador-warns-uk-not-to-cross-red-lines-over-taiwan>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[3] Aynı yer.

[4] "China Doubles Down On Its Warnings; Vows To Respond To US Army Drills In Taiwan Strait", Republic World, <https://www.republicworld.com/world-news/china/china-doubles-down-on-its-warnings-vows-to-respond-to-us-army-drills-in-taiwan-strait-articleshow.html>, (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

[5] "Chinese Ambassador Warns UK Not to Cross 'Red Lines' over Taiwan", a.g.e., (Erişim Tarihi: 24.08.2022).

ANKASAM ANALİZ

Enerji Piyasalarının Yükselen Yıldızı: Afrika

Rusya'nın 2022 yılının Şubat ayında Ukrayna'yı işgaliyle başlayan enerji piyasalarındaki keskin dönüşüm, Avrupalı ülkelerin Rusya'nın doğalgazına ve kömürüne olan bağımlılığını değiştirmesi yönünde bir arayışa sebebiyet vermiştir. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) verilerine göre, Avrupa Birliği (AB) 2021 yılında 155 milyar metreküp (bcm) Rus gazı satın almıştır. AB'nin

gaz ithalatının %45'i ve toplam gaz tüketiminin yaklaşık %40'ı Rusya'dan karşılanmaktadır. [1]

Avrupa'nın doğusunda patlak veren savaşın ardından AB ülkeleri, Rusya'nın ana gelir kaynağını oluşturan enerji ihracatına yaptırımlar uygulama ve bu yolla savaşa ayrılmak fi-nansmanı kesme kararı almıştır. Bu bağlamda

Elif TEKTAŞ
ANKASAM
Araştırma Asistanı

AB, Rusya'dan doğalgaz ithalatını bir yıl içinde üçte iki oranında azaltma kararı almıştır. Söz konusu hedefe ulaşmaya yardımcı olmak için üye ülkeler, 2022 yılının sonuna kadar gaz kullanımını %15 oranında azaltmayı kabul etmiştir.

AB'nin hedefinin aksine, yaptırımlar nedeniyle oluşan enerji marketi koşullarında doğalgaz fiyatları artmış ve sonucunda Moskova, yaptırımlardan beklenen etkiyi almamıştır. Savaşın başlamasından bu yana Rusya, AB'ye 46 milyar avro değerinde enerji ihraç etmiş ve enerji kaynaklarından elde ettiği gelirler ise artmaya devam etmiştir. Bu gelir, 2021 yılının aynı dönemindeki satış miktarının yaklaşık iki katına denk gelmektedir.[2]

AB ülkeleri, hem yaptırımlar konusunda koyduğu hedefe ulaşamaması hem yükselen enerji fiyatları hem de Rusya'ya bağımlılığı azaltılması noktasında alternatif kaynak arayışlarına yönelmiştir. Ancak AB'nin alternatif kaynakları nerede bulacağı konusunda şüpheler vardır. Zira enerji krizine en hızlı çözüm, başta Katar ve ABD olmak üzere diğer devletlerden sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) tedarik etmektedir. Bu durum ise başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın LNG tesisi eksikliği nedeniyle sorunlar yaratmaktadır.

Enerji çeşitlendirmesi arayışında rezervleri ve yatırıma açık üretim kapasitesi nedeniyle akıllara ilk gelen seçenek, Afrika ülkeleridir. Rus enerjisinin Avrupa pazarından çekilmesi, Afrikalı enerji üreticileri için daha büyük pazar payı anlamına gelmektedir. Zira Avrupa, savaş sonrası oluşan "enerji boşluğu"nun en kısa zamanda doldurulmasına yönelik bir arayış içerisinde. Mevzubahis boşluk, Afrika gazına ve özellikle de depolanması ve taşınması kolay olan sıvılaştırılmış doğalgaza, eskiden olduğundan daha fazla alan açıldığı anlamına gelmektedir.

Nijerya, Afrika kıtasının kanıtlanmış en büyük doğalgaz rezervlerine sahiptir ve ardından da Cezayir, Senegal, Mozambik ve Mısır gelmektedir.[3] Bu bağlamda uzun süredir enerji projeleriyle gündeme gelmesine rağmen hiçbir somut çıktı elde edemeyen Afrika, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın kazanan tarafı olmuş ve Avrupa enerji resminin içine girmeye başlamıştır. Savaştan yaklaşık 3 ay sonra Almanya Şansölyesi Olaf Scholz, Senegal'in açık deniz projelerinden istikrarlı doğalgaz tedariki sağlamak amacıyla 22 Mayıs 2022 tarihinde ülkeye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. [4]

Afrika kaynaklarına yönelen Avrupa ülkelerinin başında ise İtalya gelmektedir. Roma, 2022 yılında Cezayir'le ek doğalgaz tedariki için pazarlıklar yapmış ve ülkenin 2022 yılından sonra da ekstra

hacim sağlamaya devam etmesini beklediğini açıklamıştır. Ayrıca Angola, Mısır ve Kongo Cumhuriyeti ile daha kapsamlı anlaşmalar hakkında görüşmeler yapılmaktadır.[5] Bu kapsamda AB'nin Afrika gazına sadece mevcut açığı kapatacak hızlı bir çözüm olarak değil; gelecekteki enerji piyasalarında önemli role sahip bir aktör şeklinde değerlendirdiği söylenebilir.

Avrupa'nın Rus petrol ve gazına olan bağımlılığını azaltmak için kurulan AB Enerji Platformu Görev Gücü'nün (EPTF) liderliğine getirilen Avrupa Komisyonu'nun Enerjiden Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Matthew Baldwin, verdiği özel bir röportajda Nijerya'nın AB'nin gaz arzına katkısı konusunda hevesli olduğunu açıklamıştır. Baldwin bu kapsamda şu açıklamaları yapmıştır:[6]

"Rusya-Ukrayna Savaşı'nın bir sonucu olarak Nijerya'dan daha fazla gaz ihtiyacımız var. Artık Rusya'dan gelen gaz güvenemeyiz ve Afrika'dan iyi ticari şartlarda daha fazla doğalgaz ve LNG elde etmek için zaten köklü bir ortaklığımız olan Nijerya gibi ülkelerle yeni bir ortaklık kurmak istiyoruz."

Avrupa'nın enerji ithalatına olan hevesi ve kıtanın Avrupa'ya coğrafi yakınlığı göz önüne alındığında, Afrika Avrupa'nın tedarikçi çeşitlendirme politikasında en makul seçeneklerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Üstelik geleneksel olarak Avrupa'ya gaz tedarikçisi olan Afrika ülkeleri, ihracatlarını artırmak için uygun koşullara sahiptir. Zira Afrika ülkeleri, Akdeniz boyunca daha geniş Avrupa gaz şebekesiyle bağlantılı boru hatlarına sahiptir. Kitadan Avrupa'ya yapılan mevcut boru hattı ihracatı, Medgaz Boru Hattı'yla Cezayir üzerinden İspanya'ya, Trans-Akdeniz Boru Hattı'yla (TRANSMED) Libya'dan İtalya'ya ve Greenstream Boru Hattı aracılığıyla Libya'dan Sicilya'ya uzanmaktadır.

Mevcut boru hatlarının geliştirilmesi, kapasitesinin artırılması yoluyla Afrika'dan AB ülkelerine ulaşan enerji tedarikini arttırmak, en makul opsiyonlardan biridir. Bu kapsamda ileriye dönük olarak yeni teknolojiler ve değişen jeopolitik koşullar, Afrikalı üreticilerin Avrupa'da pazar payını korumasını kolaylaştıracaktır. Ancak var olan potansiyellere rağmen Afrika'nın Avrupa pazarında yükselen bir yıldız olmasının önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu engeller şu şekilde açıklanabilir:

İlk olarak, bölge ülkelerinin finansman ve altyapı eksikliği nedeniyle durdurulan enerji projelerine yönelik yeni girişimlere ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamda AB'nin enerji çeşitlendirmesi noktasında Afrika'ya yatırımlarını arttırması gerekecektir. Dolayısıyla beklenenden daha fazla bir maliyet oluşacağı açıktır.

İkinci olarak ise başta Libya, Cezayir ve Nijerya olmak üzere enerji üretiminin fazla olduğu ülkelerde terör faaliyetleri ve istikrarsızlık kaynaklı güvenlik problemleri yaşanmaktadır. Bu nedenle AB'nin gaz akışının devamlılığını sağlamak amacıyla söz konusu ülkelerde istikrarlılığın sağlanması için baskı yapılması gerekebilir. Bu da halihazırda devam eden güvensiz ortamın daha da kınlganlaşmasına yol açabilir.

Son olarak ise hem Afrika hem de Avrupa'nın yeşil enerjiye geçiş hedeflerinin atıl pozisyona düşmesi gündeme gelebilir. İki kıtanın da ülke liderleri, ekonomik kalkınmayı kolaylaştıracağı düşüncesiyle güneş, rüzgar ve hidroelektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımın önünün açılmasını ve doğalgazın bir "geçiş yakıtı" olarak kullanılmasını savunmaktadır. Ancak Rusya'ya bağımlılıktan kurtulma çabası, yeşil enerjiye geçişi her iki kıta içinde yavaşlatabilir.

Tüm bu potansiyel sorunlara rağmen Rusya'dan enerji bağımlılığını azaltmak için en yüksek potansiyele sahip seçenek yine de Afrika ülkeleridir. Kuşkusuz doğalgazda Rusya'ya olan bağımlılığı azaltmak kolay değildir. Fakat Afrika'nın gaz üretiminin artırılması için gerekli şartlar yerine getirilir ve enerji arzının güvenliği sağlarsa kıta, Avrupa'nın Rusya'ya olan bağımlılığını azaltma potansiyeline sahiptir.

Üstelik kıtaya yönelik yatırımların artması ve çeşitlendirilmesiyle yalnızca doğalgazda değil, güneş ve rüzgâr enerjisiyle de AB'nin elektrik ihtiyacına yönelik projeler hız kazanabilir. AB'nin Afrika'nın potansiyelini değerlendirmeye karar vermesi, kıtanın başka enerjiye erişim olmak üzere kalkınmasına destek sağlayarak ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda da refaha erişmesine katkıda bulunacaktır. Sonuç olarak Afrika'nın Avrupa pazarında artan önemi, kıtanın bir rönesans yaşamaya anlamına gelecektir.

[1] "How Europe Can Cut Natural Gas Imports From Russia Significantly Within a Year", International Energy Agency, <https://www.iea.org/news/how-europe-can-cut-natural-gas-imports-from-russia-significantly-within-a-year>, (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

[2] "Financing Putin's war: Fossil fuel imports from Russia during the invasion of Ukraine", CREA, <https://energyandcleanair.org/financing-putins-war/>, (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

[3] "Top 10 African Countries Sitting on the Most Natural Gas", Energy Capital Power, <https://energycapitalpower.com/top-ten-african-countries-sitting-on-the-most-natural-gas/>, (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

[4] "Germany is Keen to Pursue Gas Projects with Senegal, Says Scholz on First African Tour" Reuters, <https://www.reuters.com/world/russia-looms-large-scholz-first-africa-tour-chancellor-2022-05-22/> (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

[5] "Algeria Becomes Italy's Biggest Gas Supplier in New €4bn Deal to Reduce Russian Dependency", Euronews, <https://www.euronews.com/2022/07/18/italys-draghi-visits-algeria-for-gas-talks-while-political-crisis-continues-at-home> (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

[6] "EU Makes Offers to Nigeria to Drive LNG Supply to Replace Russian Gas", Premium Times, <https://www.premiumtimesng.com/news/top-news/546596-interview-eu-makes-offers-to-nigeria-to-drive-lng-supply-to-replace-russian-gas.html>, (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

ANKASAM ANALİZ

Karadağ ve Sırp Ortodoks Kilisesi: Bir Kimlik ve Egemenlik Meselesi

Bir halkı ya da topluluğu ulus haline getiren birçok faktör bulunmaktadır. Bunların başında ortak bir tarih anlatısı, kültür ve dil gelmektedir. Ancak diğer bir önemli bir faktör ise "din" faktörüdür. Din bir toplumun veya halkın kendini tanımlama noktasında ve bir anlatı oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda incelemelere bakıldığında, Hristiyan Ortodoks toplumların ve ülkelerin kendini tanımlaması esnasında dini faktörü çokça kullandığı görülmektedir. Bu tanımlama çoğu zaman toplumları bir araya getirirken; böldüğü ve parçaladığı da görülmektedir.

Söz konusu parçalanmanın son dönemde yaşandığı yerlerden birisi de Karadağ'dır. Gelenen noktada ülkede iki farklı Ortodoks Kilisesi'nin bulunması etnik tartışmalara neden olurken; iç siyasetin dengelerini de altüst etmektedir. Özellikle de geçtiğimiz günlerde hükümet ile Karadağ'daki Sırp Ortodoks Kilisesi arasında imzalanan "Temel Sözleşme", Karadağ Ortodoks Kilisesi ve birçok Karadağlı tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Sonuçta, devam eden gösteriler ve muhalefetin hükümete karşı güven oylaması talebiyle görevdeki Dritan Abazović Hükümeti düşmüştür.

**Mustafa
ÇUHADAR**

Tüm bu yaşananlar, dinin hala Balkanlarda mühim bir etken olduğunu gösterirken; gelişmeler, sadece bir hükümet ile kilise arasında yaşanan gerilim olarak algılanmamalıdır. Zira Sırp Ortodoks Kilisesi ile hükümetin bu yakınlaşması, egemenlik ve kimlik tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.

Dünden Bugüne Sırp Ortodoks Kilisesi ve Karadağ

Halihazırda cereyan eden hadiselerin anlaşılması için kısaca tarihsel arka plana değinmekte fayda vardır. Zira tüm bu gelişmeler, ortak bir tarihin sonucudur. Tarih boyunca Karadağ ve Sırbistan'ın yakın ilişkilere sahip olduğu bilinmektedir. 12. ve 13. yüzyıllar arasında bir Prenslik olan Karadağ, 15. yüzyılda ise Osmanlı Devleti'nin bir parçası haline gelmiştir. Ancak tarih boyunca birçok kez Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanan Karadağ, 1878 senesinde tekrar bir Prenslik olmuştur. 1918 yılında ise Yugoslavya'ya dahil olmuştur. Bu noktada Yugoslavya içerisinde Karadağ ve Sırbistan'ın son derece yakın ilişkilere sahip olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Öyle ki; Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Sırbistan'la beraber hareket eden Karadağ, Bosna Savaşı'nda ve Hırvatlara karşı yapılan saldırılarda, Sırbistan'ın yanında yer almıştır. Hatta bu dönemde Sırp ve Karadağlılar, kendilerini aynı etnik gruba mensup olarak görmüşlerdir. Zira aşırı milliyetçi Sırp siyasetçilerin de Karadağlı olduğu görülmektedir. Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Sırbistan'la bir konfederasyon kuran Karadağ, mevzu bahis dönemde hızla Sırbistan'dan uzaklaşarak yüzünü Batı'ya dönmeye başlamıştır. 2006 senesinde bağımsızlığını ilan eden Karadağ, bu dönemden itibaren Sırp'ların iç siyasetteki etkisini azaltma çabası içerisine girmiştir.

Her ne kadar Sırbistan'dan uzaklaşsa da ülkede var olan Sırp Ortodoks Kilisesi'nin (SPC) Sırbistan'ın bir uzantısı olarak varlık göstermesi nedeniyle zaman zaman gerilimler yaratmıştır. Aslında son dönemde yaşanan gerilimler de bundan kaynaklanmaktadır. 1219 yılında otosefali; yani kendi kendini yöneten bir statüye kavuşan Sırp Ortodoks Kilisesi, bu tarihten sonra yüzyıllarca bölgedeki Sırp kimliği ile Ortodoksluğun özdeşleşmesi için çalışmıştır. Bu dönemde kilisenin kurucusu olan Aziz Sava'nın dokuz piskoposluk oluşturduğu ve bunlardan bir tanesinin de Karadağ Zeta'da yer aldığını bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği sırasında SPC'den bir nebze ayrı bir yapıya sahip olan Karadağ Ortodoks Kilisesi, 1920

yılında SPC'yle birleştirilmiştir. Ancak 1993 yılında Yugoslavya'nın dağılma sürecinin getirdiği gelişmelerle beraber Karadağ Ortodoks Kilisesi Çetinye'de kurulmuştur.[1] Bu dönemde Karadağ Hükümeti ile Karadağ Ortodoks Kilisesi'nin ortak hareket ederek Karadağ'ın Sırbistan'dan ayrılması ve tekrar bağımsız olması yönünde çalışmalar yürüttüğü ifade edilmektedir.

1997 yılına gelindiğinde ise iktidarda bulunan Karadağ Sosyalistleri Demokratik Partisi (DPS) lideri Milo Cukanoviç'in de girişimleriyle o dönem Sırbistan'ın lideri Slobodan Milošević'ten ve politikalarından uzaklaştığı görülmektedir. 2006 yılındaki bağımsızlığı takip eden süreçte ise Karadağ Ortodoks Kilisesi, faaliyetlerini genişletmeye çalışmıştır. Bu da SPC ve Sırbistan tarafından tepki ile karşılanmıştır.

İki Kilisenin Gölgesinde Yaşanan Gerginlikler

Gelinen noktada SPC ve Karadağ gerginliklerle anılmaktadır. Henüz 2021 yılının Eylül ayında SPC'nin yeni metropolitenin taç giyme töreni sırasında protestolar boy göstermiştir. Aslında olayların çıkış noktası, 2020 yılında Karadağ'da uzun dönemdir görevde olan Metropolit Amfilohiye'nin 2020 senesinin Ekim ayında vefat etmesidir. Bunu takip eden yılda ise Amfilohiye'nin yerini doldurması için SPC Belgrad'da gerçekleştirdiği toplantı sonrasında yeni bir Metropolit atanmıştır. İşte olaylar da bu noktadan sonra gergin bir hal almıştır. Zira geleneklere göre yeni Metropolit'in taç giyme töreni, Karadağ'da bulunan Çetinye'de yapılacaktır. Bu ise birçok Karadağlı milliyetçi tarafından tepkiyle karşılanmıştır.[2] Çünkü bu hareket, Karadağ'ın egemenliğine yapılan bir saldırı niteliğindeydi. Buna ek olarak Cumhurbaşkanı Milo Cukanoviç'in protestolara katılma çağrısında bulunması da gerilimi tırmandırmıştır.

Tüm yaşananlara rağmen yeni Metropolit, yüksek güvenlik önlemleriyle Çetinye'ye getirilmiş ve taç giyme töreni gerçekleştirilmiştir. Bu sırada Cumhurbaşkanı Cukanoviç törenin gerçekleştirilmesine şiddetle karşı çıkarak iptal edilmesi gerektiğini savunurken; dönemin hükümeti ve Başbakan Zdravko Krivokapiç'in ise törenin gerçekleştirilmesi doğrultusunda kiliseye destekte bulunmuştur.[3]

2020 yılında gergin bir seçim ortamında kurulan Krivokapiç Hükümeti, Sırp yanlısı bir yönetim olup; hükümetin kurulmasının ardından Karadağlı Sırp ve kiliseyle birlikte hareket ederek Karadağlılara ve Karadağlı Müslümanlara gövde gösterisi yap-

mıştır. Hatta gazeteci Bayram Pomak'ın da ifade ettiği üzere, bu dönem sokaklarda Çetnik marşları dahi seslendirilmiştir.[4]

Öte yandan söz konusu süreçte Karadağ'da duvarlara İslam karşıtı sözlerin yazıldığı bilinmektedir. 2020 seçimlerinin arkasından yatan gerilimin sebebi ise Cukanoviç'in 2019 yılında çıkarmış olduğu "Dini Özgürlükler Yasası"ydı. Zira bahsi geçen yasa, 1918 yılına kadar Karadağ'da inşa edilmiş dini yapıların devletin mülkiyetine geçmesinin önünü açmıştır. Bu ise başta SPC olmak üzere, Sırp'lar tarafından tepkiyle karşılanmış ve seçimlere kadar ülke çeşitli protestolara ev sahipliği yaparak gergin bir ortama hapsolmuştur.[5] Bahse konu olan dönemde Cukanoviç'in bu hareketiyle SPC'nin ve dolayısıyla Sırbistan'ın ülkedeki etkisinin azaltılması ve Karadağ Ortodoks Kilisesi'ne hareket alanı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu gelişmeler ise SPC'nin hükümete baskı yaparak bu mülkleri devralabilmesinin yolunu açmıştır. Öte yandan Karadağ Ortodoks Kilisesi'nin yetkileri reddedilerek etki alanı da daraltılmaya çalışmıştır. Bu bağlamda ülkeyi derinden sarsacak ve bir gelişme 3 Ağustos 2022 tarihinde yaşanmıştır. 2022 senesinin Nisan ayından beri hükümette bulunan Başbakan Dritan Abazoviç, SPC Patriği Porfirije'yle beraber apar topar 3 Ağustos 2022 tarihinde "Temel Sözleşme" (Temeljni ugovor) olarak bilinen ve SPC'nin kendine ait olduğunu iddia ettiği birçok dini mülkü ve yapıyı devralabilme imkânı tanıyan bir sözleşme imzalanmıştır. [6] Bunun yanı sıra söz konusu sözleşme, SPC'ye Karadağ içerisinde "resmi bir statü" tanımakla beraber SPC ve hükümet arasındaki ilişkileri ve Karadağ'daki diğer kiliselerle olan ilişkilerine düzenleme getirdiği belirtilmiştir.

Abazoviç ve SPC arasında imzalanan bu sözleşme sonucunda başta DPS olmak üzere muhalefetten ve Karadağlı halktan tepkiler yükselmiştir. Bu nedenle ülke yine protestolara sahne olmuş ve gerilim tırmanmıştır. Tüm bunlar devam ederken Abazoviç, bir video yayınlarak "uzun süredir devam eden bir sorunu" sona erdirmiş olduğundan dolayı gurur duyduğunu ifade etmiş ve bu sözleşmenin ülkeye barış ve hoşgörü getireceğini savunmuştur.

Diğer taraftan yaşanan gelişmelere sadece muhalefetten tepki gelmemiş, Abazoviç'in kendi kabinesinden de tepkiler yükselmiştir. Yaptığı açıklamada Dışişleri Bakanı, Abazoviç'in böyle bir yetkisi olmadığını ifade etmiştir.[7] DPS ise hükümete yönelik güven oylaması girişimini başlatarak sözleşmenin yaratmış olduğu tartışmaların farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur.

Sonuçta 19 Ağustos 2022 tarihinde hükümete karşı yapılan güven oylaması neticesinde Abazoviç ve hükümeti yeterli oyu alamayarak iktidardan düşmüştür.[8] Hükümete karşı yapılan bu güven oylamasının arkasında SPC'yle yapılan anlaşmanın yanı sıra ortaya atılan yolsuzluk iddiaları ve hükümetin Avrupa Birliği (AB) gündemini terk ettiği yönündeki eleştiriler de etkili olmuştur. Ayrıca Abazoviç'in bu sözleşmeyi imzalamasının ardında "Açık Balkan Girişimi"nde yer almak adına Sırbistan'la yakınlaşmaya çalışması da vardır. Fakat kısa vadede olumlu sonuçlar getirmesi öngörülen bu adimin uzun vadede Karadağ'daki etnik ve dini bölünmeyi derinleştirdiği ve millî kimlik ve egemenlik tartışmalarını alevlendirdiği söylenebilir.

Görüldüğü üzere, Karadağ'da iki farklı kilisenin bulunması birçok ihtilafın yaşanmasının önünü açmıştır. Üstelik bu ihtilaflar burada da kalmayacaktır. Zira SPC ve Karadağ Hükümeti/Hükümetleri arasında uzun süredir devam eden gerilimlerin sadece dini sebepler değil; bunun ötesinde tarihi, siyasi ve jeostratejik boyutları da vardır.

Bu çerçevede Karadağ'da SPC'ye verilen bir yetki, Sırbistan'a verilmiş görülmektedir. Nitekim verilen yetkiyle Sırbistan'ın SPC aracılığıyla Karadağ'daki hareket alanını konsolide ettiği söylenebilir. Buna ek olarak SPC'nin adımları, Karadağlıların millî kimliği konusunda tartışmaların ortaya atılmasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda Karadağ Ortodoks Kilisesi Metropoliti Mihailo'nun yaşanan gelişmelerin ardından yaptığı açıklaması dikkat çekicidir. Mihailo, bu sözleşmenin imzalanmasıyla artık Karadağ devletinin ve ulusal kimliğinin var olmayacağını; artık Sırbistan'ın bir parçası haline geldiğini ifade etmiştir.[9] Bu sözler, dikkat çekici olmakla beraber endişe vericidir. Zira Mihailo'nun sözlerinin haklılık payı vardır.

Neticede Balkanlar'da din, siyasi alandaki etkisini korumaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu coğrafyada teo-stratejik boyutlarla şekillenen politikalar ve alınan kararlar son derece yaygındır. Halk, kilise ve karar alıcılar arasındaki bağ son derece kuvvetlidir. [10] Bu yüzden de SPC'yi çok iyi kullanan Sırbistan, Karadağ'daki varlığını SPC aracılığıyla sürdürmektedir. Her ne kadar 2006 yılında tarafların yolları ayrılmış olsa da Sırbistan, Karadağ içerisindeki yerini ve hareket alanını korumaktadır. Unutulmamalıdır ki; bugün her ne kadar Aleksander Vucic liderliğindeki Sırbistan'ın işbirliği söylemini yinelediği görülse de Vucic'in aşırı milliyetçi dönemleri hafızalardaki yerini korumaktadır. Zira "Büyük Sırbistan Projesi" halen Sırp milliyetçilerinin gizli ajandasının ilk maddesidir.

Özellikle de Sırpların Karadağlıları ayrı bir millet olarak görmeyip; Sırp olarak kabul etmeleri, bunun göstergesidir. Bu da bir Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ülkesi olan Karadağ için sorun teşkil etmektedir. Zira NATO'ya katıldığı dönemden beri Rusya'nın bu ülkedeki etkisi bir hayli azalmış ve hareket alanı daralmıştır.

Bu bağlamda Rusya-Ukrayna Krizi'nin gölgesinde Rusya, buradaki hareket alanını sağlamlaştırarak istikrarsızlık oluşturmak için Sırbistan'ı ve Karadağlı Sırpıları kullanabilir. Zira Panslavizm, Sırplar arasındaki yerini hala korumaktadır. Yaşanan gelişmelerin bu boyutuyla sadece iç siyaseti etkileyen gelişmeler değil; uluslararası yansımaları da olan bir gerginlik olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü dini kurumların ve Sırbistan'ın ülkedeki etkisi düşünüldüğünde, iki kilise üzerinde de buradaki gerginliğin çatışmaya dönüşme olasılığı her zaman ihtimal dâhilindedir. Bu çerçevede Karadağ'da son dönemde yaşanan gelişmelerin bölgedeki donuk halde bulunan etnik ve milli gerilimleri harekete geçirerek zaten istikrarsızlığa doğru sürüklenen bölgede domino etkisi yaratarak Balkanlardaki dengeleri bozabileceği söylen-ebilir.

[1] "Kratak osvrt na istorijat Crnogorske Pravoslavne Crkve", Crnogorske Pravoslavna Crkva, <https://www.cpc.org.me/latinica/istorija/624-kratak-osvrt-na-istorijat-crnogorske-pravoslavne-crkve/>, (Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[2] "Crna Gora, crkva i protesti: Mitropolit Joanikije ustoličen u Cetinjskom manastiru, suzavac, kamenice, barikade i hapšenja", Dan-as, <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/crna-gora-crkva-i-protesti-mitropolit-joanikije-ustolicen-u-cetinjskom-manastiru-suzavac-kamenice-barikade-i-hapsenja/>, (Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[3] "Serbia-Montenegro|The Growing Religious Divide", Youtube, Prof James Ker-Lindsay, 10 Eylül 2021, https://www.youtube.com/watch?v=7kIWIA_pt9s&list=PLUzSOLzcfKuNFIHucLAfDd7w-UVIn6ovq&index=7, (Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[4] Bayram Pomak, "Karadağ ile Sırbistan Arasındaki Kilise Savaşı," Balkan Postası, <https://balkanpostasi.net/karadag-ile-sirbistan-arasinda-kilise-savasi/> Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[5] "Montenegro's Not-So-Merry Legal Challenge To The Serbian Orthodox Church Riles Society", Radio Free Europe, <https://www.rferl.org/a/montenegro-s-not-so-merry-legal-challenge-to-the-serbian-orthodox-church-divides-society/30347966.html>, (Erişim Tarihi: 26.08.2022).

[6] "U tajnosti potpisan Temeljni ugovor između Crne Gore i Srpske pravoslavne crkve", Al Jazeera Balkans, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2022/8/3/u-tajnosti-potpisan-temeljni-ugovor-izmedju-crne-gore-i-srpske-pravoslavne-crkve> (Erişim Tarihi: 27.08.2022).

[7] "Nakon potpisivanja Temeljnog ugovora sa SPC upitan opstanak Vlade", Radio Slobodna Evropa, <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-srpska-pravoslavna-crkva-potpisan-temeljni-ugovor/31972164.html>, (Erişim Tarihi: 27.08.2022).

[8] "Pala Vlada, glasali i Demokrate, Prava i Ujedinjena CG", Radio i Televizija Crne Gore, <https://www.rtcg.me/vijesti/politika/374667/pala-vlada-glasali-i-demokrate-prava-i-ujedinjena-cg.html>, (Erişim Tarihi: 27.08.2022).

[9] "Crnogorski mitropolit Mihailo: "Crna Gora više ne postoji"", Balkan News, <https://www.balkannews.ba/region/crnogorski-mitropolit-mihailo-crna-gora-vie-ne-postoji-h5344.html>, (Erişim Tarihi: 27.08.2022).

[10] Nikola Gajić, "The Position of the Serbian Orthodox Church and the Serbian State Regarding the Montenegrin Law on Religious Freedom" Politics and the Nationalism in the Balkans, Institute For Foreign Affairs and Trade, Budapeşte, 2022, s. 174-175.

BASINDA ANKASAM

30 Ağustos 2022

ANKASAM Orta Asya Uzmanı Emrah Kaya'nın Kazakistan Dışişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen yarışmada birincilik ödülü alan "'Yeni Kazakistan'ın İnşa Süreci" başlıklı analizi Kazakistan'ın önde gelen gazetelerinden Astana Times'ta yayınlandı.

31 Ağustos 2022

ANKASAM Güvenlik Danışmanı Doç. Dr. Şafak Oğuz, TVNET Gün Ortası Kuşağı programında Yunanistan'ın provakasyonlarını değerlendirdi.

31 Ağustos 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV Kırılma Noktası programında dış politikadaki son gelişmeleri değerlendirdi.

1 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol TRT Ankara Radyosu Gündem programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

1 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un "Bölgesel ve Küresel İstikrarın Barış Yapıcı Aktörü: Yeni Özbekistan" başlıklı yazısı, Hürriyet Gazetesi'nde yayınlandı.

1 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkan Başdanışmanı Emekli Büyükelçi Aydın Nurhan, Yunanistan'ın Türk uçaklarına yönelik radar kilitleme adımı hakkında TVNET'e değerlendirmelerde bulundu.

1 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un "Güç Mücadelesinin Diğer Adı: 'Koridorlar' ve 'Kenar Kuşak'" başlıklı analizi Anadolu Ajansı'nda yayınlandı.

1 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Mihail Gorbaçov'un ölümü ve Sovyetler Birliği dönemindeki Türk-Rus ilişkileri hakkındaki değerlendirmeleri Haber Global'de yayınlandı.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un kaleme aldığı "Güç mücadelesinin diğer adı: 'Koridorlar' ve 'Kenar Kuşak'" başlıklı analizi Güneş Gazetesi'nde paylaşıldı.

BASINDA ANKASAM

2 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, A Haber’de dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

2 Eylül 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV’de Yunanistan’ın Ege’de tansiyonu yükselten adımlarını değerlendirdi.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol’un kaleme aldığı “Güç mücadelesinin diğer adı: ‘Koridorlar’ ve ‘Kenar Kuşak’” başlıklı analizi, Son Haberler haber portalında paylaşıldı.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Enerji Başdanışmanı Dr. Cenk Pala, Türkiye’deki akaryakıt fiyatlarını Yeni Şafak Gazetesi’ne değerlendirdi.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol’un kaleme aldığı “Güç mücadelesinin diğer adı: ‘Koridorlar’ ve ‘Kenar Kuşak’” başlıklı analizi, Haberler EU haber portalında paylaşıldı.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol’un kaleme aldığı “Güç mücadelesinin diğer adı: ‘Koridorlar’ ve ‘Kenar Kuşak’” başlıklı analizi, Ulak News haber portalında paylaşıldı.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol’un kaleme aldığı “Güç mücadelesinin diğer adı: ‘Koridorlar’ ve ‘Kenar Kuşak’” başlıklı analizi, Star Gazetesi’nde paylaşıldı.

2 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol’un kaleme aldığı “Güç mücadelesinin diğer adı: ‘Koridorlar’ ve ‘Kenar Kuşak’” başlıklı analizi, Bursa Press haber portalında paylaşıldı.

2 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TVNET Haber Merkezi programında dış politikadaki yaşanan son gelişmeleri değerlendirdi.

BASINDA ANKASAM

3 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Irak’ta yaşanan son gelişmeleri TVNet’e değerlendirdi.

3 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Asya-Pasifik Uzmanı Dr. Cenk Tamer, İngiltere’de devam eden Başbakanlık yarışını İngiltere merkezli National Security News haber portalına değerlendirdi.

3 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol’un Hürriyet Gazetesi’nde yayınlanan “Bölgesel ve Küresel İstikrarın Barış Yapıcı Aktörü: Yeni Özbekistan” başlıklı yazısına Özbekistan merkezli Dunyo Haber Ajansı’nda yer verildi.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

